

ANONİM ŞİRKETTE PAY SAHİBİNİN İNCELEME HAKKI

Arş. Gör. Mahmut Arif KOÇAK*

Öz

Anonim şirket yapısı içerisinde pay sahibinin şirketin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması oldukça önemlidir. Bunu teminen pay sahibine sağlanan haklardan birisi de inceleme hakkıdır. Çalışmamız pay sahibine tanınan bu inceleme hakkını merkezine oturtmakta ve TTK 437.4 hükmünü etraflıca ele almaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak kanuni düzenleme çalışmaya yansıtılacaktır. İkinci olarak, inceleme hakkının tanımı, niteliği ve amacına ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır. Akabinde ise inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin temel esaslar üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda, hakkın süjesi, kullanılacağı yer ve zaman ile inceleme talebine temas edildikten sonra hakkın konusu ve kapsamı ele alınacaktır. Nihayet, hakkın sınırları ve giderek dava suretiyle kullanımı incelenerek çalışma tamamlanacaktır.

Anahtar Kelimeler

• Anonim Şirket • İnceleme Hakkı • Bilgi Alma Hakkı • Kamuyu Aydınlatma İlkesi • Şirket Menfaati

SHAREHOLDER'S RIGHT TO INSPECTION IN JOINT STOCK COMPANY

* Araştırma Görevlisi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye | Research Assistant, Istanbul University, Faculty of Law, Commercial Law Department, Istanbul, Türkiye.

✉ mahmut.kocak@istanbul.edu.tr • ORCID 0000-0001-6570-0014.

✎ **Atıf Şekli** | **Cite As:** KOÇAK, Mahmut Arif: "Anonim Şirkette Pay Sahibinin İnceleme Hakkı", SÜHFD, C. 33, S. 4, 2025, s. 2559-2605.

✎ **İntihal** | **Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✎ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Within the structure of a joint stock company, it is necessary for the shareholder to have information about the company's activities. In order to achieve this, one of the rights granted to the shareholder is the right to inspection. Our study puts this right at its center and thoroughly examines the provision of TCC 437.4. In this context, the study will initially present the legal regulations. Secondly, the definition, nature, and purpose of the right will be evaluated. Subsequently, the study will focus on the basic principles governing the exercise of the right. In this regard, after addressing the subject of the right, the place and time of its exercise, and the request for inspection, the content and scope of the right will be discussed. Finally, the study will conclude with an examination of the limitations of the right and its exercise through legal action.

Key Words

• Joint Stock Company • Right to Inspection • Right to Information • Public Disclosure • Company Interest

GİRİŞ

Şirket yapı itibarıyla birçok menfaatin tek bir potada eritildiği iktisadi bir bütünlük olarak değerlendirilebilir. Anonim şirket ise bu menfaatler sepetinin en çetin çarpışma sahalarından birisidir.

Anonim şirket, sermaye temelli yapısı sebebiyle çok fazla sayıda yatırımcıyı bir araya getirmeye uygundur. Bu yapı beraberinde özden organ ilkesinin terkinin getirmiş ve pay sahipleri ile şirket arasındaki organik bütünlük yönetim planında ortadan kalkmıştır. Bu bağlamda, pay sahibi şirket yapısı içerisinde, yönetimin dışında konumlandırılmış, başka bir ifadeyle ötekileştirilmiş ve fakat bu konumlandırma/ötekileştirme beraberinde aydınlanma/bilgilenme ihtiyacını gündeme getirmiştir. Zira, anonim şirketin finansmanına dahil olan ve yatırımlarından getiri bekleyen pay sahibinin, başta pay sahipliği haklarının kullanımı olmak üzere birçok hususta doğru kararlar verebilmesi ve iradesinin sağlıklı bir surette oluşması için şirketin faaliyetleri ve ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olması şarttır¹.

¹ Birçoğu yerine bkz. **KAYA**, Arslan, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2001, s. 3.

İşte, bu ihtiyaçtan hareketle, kamuyu aydınlatma ilkesi² şemsiyesi altında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK; TK) ile pay sahibine yeni haklar bahşedilmiş, kimi haklar ise güçlendirilmiş ve sağlam bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır³. TTK ile düzenlemeye konu olan haklardan birisi de işbu çalışmanın konusunu teşkil eden ve “bilgi alma ve inceleme hakkı” kenar başlıklı m. 437.4’te düzenlenen inceleme hakkıdır.

Çalışma bağlamında, (aktif-pasif) bilgi alma hakkı terimi yalnızca TTK 437.1, 2 ile tanınan hakları kapsar şekilde kullanılmıştır. İnceleme hakkı terimi ise bunlardan ayrı ve bağımsız bir surette TTK 437.4 hükmüne hasredilmiştir⁴. Çalışmamızın planı ise şu şekildedir: İlk olarak inceleme hakkının kanuni çerçevesi yansıtılacak, akabinde hakkın tanımı, amacı ve niteliği ortaya konulacaktır. Devamında hakkın kullanım koşulları izah edildikten sonra, sınırları ve mahkeme kanalıyla kullanım meselesine temas edilerek çalışma nihayete erdirilecektir.

I. KANUNİ ÇERÇEVE

Öncelikle inceleme hakkına ilişkin mülga 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu (ETTK; ETK) dönemindeki düzenleme ile mevcut yasal düzenlemeyi kısaca çalışmaya yansıtma gerekir.

ETTK, inceleme hakkını, “*malumat alma hakkı*” üst başlığı altında yer alan “*ticari defterler ve sır saklama mükellefiyeti ve ceza*”⁵ kenar başlıklı m.

² Bilgi için bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 15 vd.; **ÜÇİŞİK**, Güzin: “Türk Hukukunda Anonim Ortaklıklarda Kamuyu Aydınlatma İlkesi”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. IX, S. 1, 2009, s. 1-29.

³ Bu minvalde, TK ile bağımsız denetim sistemine geçilmesinden bilgi alma ve inceleme davasına kadar birçok husus örnek kabilinden zikredilebilir.

⁴ Özellikle ifade etmek gerekir ki, öğretilerde bu hakların ifadesi hususunda bir terminoloji birliğinden bahsetmek mümkün değildir. Bu yönde bilgi için bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 37 vd.; **DOLU**, Ali Murat, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, İstanbul 2017, s. 3 vd.; **KARASU**, Rauf: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, BATİDER, C. XXIII, S. 2, 2005, s. 75; **BİLGE**, Mehmet Emin: “Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı”, AÜEHFD, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 433; **DURSUN**, Damla: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Bilgi Alma Hakkı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023, s. 62 vd.

Öte yandan çalışmamızın TK 437.4’te düzenlenen inceleme hakkına odaklı olduğunu, TK’de “inceleme hakkı” olarak nitelendirilen ve fakat TK 437.4’teki düzenlemeden farklılaşan kimi hükümlerin (TK 149, 171) ele alınmadığını belirtmek gerekir.

⁵ Maddenin kenar başlığının, madde içeriğine uygun olmaması yanında üst başlık ile de uyumsuz olduğu hususunda bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 41-42; **KAYA**, Arslan: “Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu,

363.2'de düzenlemişti. Düzenlemeye göre, “*Şirketin ticari defterleriyle muhaberatının tetkiki yalnız umumi heyetin açık bir müsaadesi veya idare meclisinin kararıyla mümkündür.*”⁶ Görüldüğü üzere, pay sahibine tanınan inceleme hakkı genel kurulun veya yönetim kurulunun iznine tabi kılınmış; incelemenin konusu ise “*şirketin ticari defterleriyle muhaberatı*” olarak zikredilmiştir. Öte yandan, fıkranın devamında pay sahibine, pay sahipliği sıfatının sona ermesinden sonrası için de geçerli olmak üzere sır saklama yükümlülüğü öngörülmüştü. Yükümlülüğe aykırılık ise hukuki ve cezai yaptırımlara bağlanmıştı. Bununla birlikte, inceleme talebi haksız olarak reddedilen veyahut karşılanmayan pay sahibinin başvurabileceği bir dava imkanı öngörülmemişti⁷. Son olarak, ETTK 363.3 ile inceleme hakkının esas sözleşme veya şirket organlarından birinin kararı ile sınırlanamayacağı belirtilerek hakkın konumu güçlendirilmiştir⁸.

TTK'de ise, Kanun'un temel gayelerinden ve modern şirketler hukuku düşüncelerinden hareketle⁹, inceleme hakkı şu şekilde kaleme alınmıştır: “*Şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir. İzin alındığı takdirde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir.*” Görüldüğü üzere anılan düzenleme ile inceleme hakkının konusu şirketin ticari defterleri ve yazışmalarına (bundan böyle hep birlikte “*şirket evrakı*”) özgülenmiş ve yine talebin muhatapları olarak genel kurul ve yönetim kurulu zikredilmiştir. Bu genel çerçevede dışında, TTK ile inceleme hakkının -somut olayda- kapsamına ilişkin bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre, inceleme hakkı şirket evrakının pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarına hasredilmiştir. Hemen göze çarpan bir diğer farklılık ise, incelemenin uzman aracılığı ile yapılabileceğinin de açıkça hükme derç edilmiş olmasıdır. Bunların yanında, TTK ile

İstanbul 1997, s. 158; OCAK, Nazmi: “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı”, Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan, C. I, İstanbul 2001, s. 741.

⁶ Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin bu düzenlemenin birçok eksiklik barındırdığı, bu haliyle hakkın kullanımı, kapsamı ve sınırlarına ilişkin birçok hususun yargı ve öğretiye havale edildiği yönünde bkz. KAYA, Bilgi Alma, s. 41-43; OCAK, s. 725 vd.

⁷ KAYA, Bilgi Alma, s. 313.

⁸ Hakkın nispi müktesep hak olduğuna ilişkin ETK dönemindeki değerlendirme için bkz. KAYA, Bilgi Alma, s. 290.

⁹ Gerekçede bu husus şöyle ifade edilmiştir: “*Tasarıyla, pay sahibine çağdaş ölçülerle örtüşen ve kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bulunan kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır.*” (KAYA, Arslan: Gerekçeli-Karşılaştırmalı-Notlu Türk Ticaret Kanunu, 2. Baskı, İstanbul 2021, s. 531).

inceleme hakkı dava imkanı tanınmak suretiyle güçlendirilmiştir (m. 437.5). İnceleme hakkının sınırı açısından ise fıkra -mehazdan¹⁰ da farklılaşarak- bir düzenleme getirmemektedir, fakat TTK 437.3 hükmünün inceleme hakkı bakımından da gözetilmesi gerektiği rahatlıkla söylenebilir. Bunun yanında, TTK ile pay sahibinin sır saklama yükümlülüğü lağvedilmiştir¹¹. Son olarak, hakkın müktesep niteliği TTK 437.6 ile bir kere daha vurgulanmıştır.

II. İNCELEME HAKKININ TANIMI, NİTELİĞİ VE AMACI

A. Tanım

İnceleme, kelime anlamı itibarıyla *“bir işi veya bir şeyi, anlamak, hakkında hükme varmak gayesiyle ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenli bir biçimde araştırma, öğrenmeye çalışma, tetkik etme”* manasına gelmektedir¹². Kavramın izahından da anlaşılacağı üzere, inceleme aktif bir eylemdir; incelemeye konu olgu, olay, şey üzerinden aktif bir çabayı gerektirir.

Öğretide inceleme hakkı, genel kurul veya yönetim kurulunun izniyle şirketin ticari defter ve yazışmalarının pay sahibi tarafından incelenmesi olarak ifade edilmekte ve pay sahibinin aktif bilgi alma hakkını tamamlayan ve onu doğrulayan niteliğine vurgu yapılmaktadır¹³. Bu bağlamda inceleme hakkı, belirli şirket evrakı üzerinde inceleme/araştırma yapmak suretiyle bilgi edinme/aydınlanma hakkı olarak tanımlanabilir.

B. Nitelik

İnceleme hakkı TTK’de bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir¹⁴. Hakkın bireysel nitelikte olması, bizatihi her bir pay sahibine bahşedilmiş

¹⁰ TK 437 hükmüne kaynaklık eden düzenleme, İsvBK 697 hükmünün 1 Ocak 2023 tarihinden önce yürürlükte bulunan hâlidir. İlgili düzenleme için bkz. aş. dn. 21.

¹¹ *Kendigelen*, TK ile sır saklama yükümlülüğünün öngörülmemiş olmasının bilinçli bir tercih olmadığını, pay sahibinin şirket sırlarına ulaşmasının mümkün olduğunu ve şirket sırrını koruyucu düzenlemelerin gerektiğini ifade etmektedir (**KENDİGELEN**, Abuzer, Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Bası, İstanbul 2016, s. 339-340).

¹² Bilgi için bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20/01/2025).

¹³ **KAYA**, Bilgi Alma, s. 289; **PULAŞLI**, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, C. III, 5. Baskı, Ankara 2024, s. 2305; **DOLU**, s. 195.

¹⁴ **KAYA**, Arslan: “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, **BATİDER**, C. XXXI, S. 1, 2015, s. 62, 63; **KAYA**, Bilgi Alma, s. 291; **TEKİNALP**, Ünal/**POROY**, Reha/**ÇAMOĞLU**, Ersin, Ortaklıklar Hukuku II, 14. Bası, İstanbul 2019, N. 1007; **TEKİNALP**, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2020, N. 14-69; **AYHAN**, Rıza/**ÇAĞLAR**, Hayrettin/**ÖZDAMAR**,

olma ve pay sahibi tarafından kullanılabilir olma anlamına gelmektedir¹⁵. İnceleme hakkının bireysel bir hak olarak düzenlenmiş olmasının altında, pay sahiplerinin bilgi edinmesine verilen önem yatmaktadır. Gerçekten kanun koyucu, inceleme hakkını her bir pay sahibi tahtında tanıyarak, şirketin finansmanına dahil olan pay sahiplerinin bilgi edinme ihtiyacına verdiği ehemmiyeti göstermiştir. Öte yandan, öğretide de haklı olarak ifade edildiği üzere, her ne kadar pay sahipleri inceleme hakkını bireysel bilgi edinimi amacıyla kullanacak olsa dahi, nihayetinde pay

---

Mehmet, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 5. Baskı, Ankara 2023, s. 321; **KARASU**, s. 76; **ÇAMOĞLU**, Ersin: “Limited Ortağın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması ve Sınırları”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul 2017, s. 149; **KARAHAN**, Sami/**BOZGEYİK**, Hayri, Şirketler Hukuku, Karahan, Sami (Editör), 2. Baskı, Konya 2015, s. 663. Buna mukabil, inceleme hakkını düzenleyen fıkra lafzının, hakkın bireysel niteliğini açıkça dile getirmedeğini vurgulamak gerekir.

İsvBK’de 2020 yılından yapılan ve 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren revizyon kapsamında ciddi değişikliklere uğrayan düzenlemelerden birisi de pay sahibinin inceleme hakkıdır. Değişiklikten önce İsvBK 697.3’te düzenlenen inceleme hakkı müstakil bir maddeye (m. 697a) intikal ettirilmiştir. Yeni düzenlemenin çarpıcı yanlarından birisi inceleme hakkının bireysel bir hak olmaktan çıkarılmış olmasıdır. Gerçekten İsvBK 697a.1 hükmüne göre inceleme hakkı, oyların veya sermayenin en az %5’ini temsil eden pay sahipleri tarafından kullanabilecektir. Şirketin halka açık olup olmaması da herhangi bir önemi haiz değildir. Gerekçede bilgi alma hakkı ile uyumun sağlanması amacıyla böyle bir eşik getirildiği ifade olunmaktadır. Bu bağlamda revizyon ile halka kapalı anonim şirketlerde oyların veya sermayenin %10’unu temsil eden pay sahiplerine genel kurul dışında da bilgi alma hakkı tanındığını ifade etmek gerekir. Dolayısıyla, şirket işlerine ilişkin pay sahipliği haklarının kaideten genel kurul esnasında kullanılması ilkesi esnetilmiş; bu esnetmeyi denkleştirme zımında inceleme hakkı bireysel pay sahipliği hakkı olmaktan çıkarılmıştır. İsvBK’de gerçekleştirilen revizyon bağlamında bilgi alma ve inceleme haklarına ilişkin değerlendirme ve öneriler için ayrıca bkz. **İLBASMIŞ HIZLISOY**, Özlem: “Anonim Şirkette Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile Bu Haklara İlişkin Mahkemeye Başvuru Hakkını İsviçre Borçlar Kanunu Revizyonunun Konuya İlişkin Getirdiği Yenilikler Çerçevesinde Yeniden Düşünmek”, YÜHFD, C. XXI, S. 1, 2024, s. 149-184; **KAYA**, Mustafa İsmail/**YALÇIN**, Cihan: “Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler”, BATİDER, C. XXXIX, S. 1, 2023, s. 5-31.

¹⁵ **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 321, 331; **BAHTİYAR**, Mehmet, Ortaklıklar Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2024, s. 264; **ATAKAN**, Murat Can: “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkının İhlalinden Dolayı Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu”, Terazi Hukuk Dergisi, C. XIV, Özel Sayı, 2019, s. 77, dn. 1; **DOLU**, s. 63; **CAN**, Ozan, Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Ankara 2015, s. 43.

sahiplerinden müteşekkil olan genel kurulun sağlıklı bir şekilde karar verebilmesi de pay sahiplerinin yeterli surette bilgilendirilmesine bağlıdır¹⁶.

Bağımsızlık niteliği ile kastedilen, bir hakkın kullanımının diğer pay sahipliği haklarının kullanımına bağlanmamış olması ve giderek pay sahipleri tarafından doğrudan kullanılabilmesidir¹⁷. Diğer bir deyişle, bağımsız bir hak başka bir hakka tabi olmaksızın, başlı başına ileri sürülebi- len bir haktır. Bu bağlamda inceleme hakkı, aktif bilgi alma hakkına bağlı, tali/ikincil bir hak konumundadır¹⁸. İnceleme hakkının kullanılması daha önceden aktif bilgi alma hakkının kullanılmış olmasına bağlıdır. Her ne kadar öğretide, inceleme hakkının aktif bilgi alma hakkına bağlı olmadığı, ondan müstakil olarak da inceleme talebinin ileri sürülebileceği dile getiriliyor olsa da¹⁹ şu gerekçelerle bu görüşe katılmadığımızı belirtelim: Bir kere TTK 437.4 hükmünün lafzında geçen “*pay sahibinin sorusunu ilgilen- diren*” ifadesi hakkın, aktif bilgi alma hakkını kullanmak amacıyla sorulan soru dahilinde kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Gerçekten, mezkûr hükmün 2’nci fıkrasında bir anlamda soru sorma suretiyle bilgi alma hakkı düzenlenmiş olup aynı hükmün devamında inceleme hakkı- nın bir soru ekseninde tanınmış olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı hüküm dahilinde yer verilen bu iki fıkra arasında sistematik planda bir rabita olduğu pekala savlanabilir. Yine belirtmek gerekir ki, TTK 437.4 düzenlemesi edilgen ifadesi ile, hakkı kullanacak süjeyi/özneyi -eş de- yişle- pay sahibini açıkça göstermemektedir²⁰. Bunun altında, aktif bilgi alma hakkının düzenlendiği TTK 437.2’de pay sahibinin sarih bir şekilde

¹⁶ **ATAKAN**, s. 77, dn. 1 ve orada anılan yazarlar.

¹⁷ Bilgi için bkz. **CAN**, Bilgi Alma, s. 41-42; **DOLU**, s. 66; **ATAKAN**, s. 77, dn. 2 ve orada anılan yazarlar.

¹⁸ Açıkça olmasa da bu yönde bkz. **DURGUT**, Ramazan/**KAPLAN**, Ahmet Emre: “Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, BAÜHFD, C. XIII, S. 171-172, 2018, s. 142.

¹⁹ **KAYA**, Özel Denetim, s. 64; **PULAŞLI**, s. 2306; **ATALAY**, Oğuz: “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 61; **AKBAY**, Direnç: Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korun- ması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensti- tüsü, İzmir 2017, s. 318-319; **İLBASMIŞ HIZLI**SOY, s. 158, 166; **SÜMER**, Burak, Ano- nim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Ankara 2022, s. 237. ETK için bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 291.

Hakların birbirinden bağımsız olduğu yönünde bkz. **ALIŞKAN**, Murat: “Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Çiğnenmesine Bağlanan So- nuçları”, İKÜHFD, C. 22, S. 1, 2023, s. 6.

²⁰ Ayrıntılı açıklamalarımız için bkz. aş. Bölüm III, A ve ayrıca dn. 50.

özne olarak konumlandırıldığı, inceleme hakkı ile aktif bilgi alma hakkı arasındaki bağlantı sebebiyle m. 437.2'deki düzenlemenin m. 437.4 açısından da yeterli olacağı düşüncesinin yattığı da söylenebilir. Yine hükmün gerekçesinde “bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi” denilerek aktif bilgi alma hakkı ile inceleme hakkı arasındaki bu bağ ifade edilmiştir. Keza, inceleme hakkının mehzaz İsvBK 697.3 hükmünden ve giderek ETTK'deki düzenlemeden farklı kaleme alındığı gözden kaçmamalıdır. Kanun koyucu mehzazdan ayrılarak inceleme hakkının “pay sahibinin sorusunu ilgilendiren” şirket evrakına dair olabileceğini düzenleme altına almayı tercih etmiştir²¹. Haliyle bu farklılık ile amaçlanan inceleme hakkının aktif bilgi alma hakkı ile ilişkilendirilmesi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Keza önemle belirtmek gerekir ki, inceleme hakkı ile aktif bilgi alma hakkı arasında böyle bir rabıta tesis edilmek istenmeseydi, inceleme hakkının “soru” ile sınırlanmasına gerek kalmazdı. Zira haklar arasında böyle bir münasebetin bulunmadığı varsayımında, inceleme hakkının kıymeti kendinden menkul “soru” ile sınırlanması gibi bir sonuca varılacaktır ki; pay sahiplerinin sayıca ve nitelikçe soru yöneltme hususundaki sınırsız hareket sahası gözetildiğinde “soru” ifadesinin kullanılmasının herhangi bir anlamı/fonksiyonu olmayacaktır.

Öte yandan, inceleme hakkı (ve geniş planda bilgi alma ve inceleme hakkı), hiç şüphesiz başta oy hakkı olmak üzere diğer pay sahipliği haklarının sıhhatli bir şekilde kullanılması amacına matuftur. Fakat mezkûr hak, pay sahibinin bu diğer haklarından müstakil ve onlara tabi olmayan bir haktır²². Diğer bir deyişle, inceleme hakkı, diğer pay sahipliği haklarının kullanılması noktasında maddi bir işlev görse dahi, hukuki planda

²¹ İsvBK 697.3 hükmünün Fransızca ve Almanca metinleri aynen şu şekildedir: “*Les livres et la correspondance ne peuvent être consultés qu'en vertu d'une autorisation expresse de l'assemblée générale ou d'une décision du conseil d'administration et pour autant que le secret des affaires soit sauvegardé.*”; “*Die Geschäftsbücher und Korrespondenzen können nur mit ausdrücklicher Ermächtigung der Generalversammlung oder durch Beschluss des Verwaltungsrates und unter Wahrung der Geschäftsgeheimnisse eingesehen werden.*” Bu metinlerden anlaşılacağı üzere, mehzaz düzenlemede inceleme hakkı “pay sahibinin sorusunu ilgilendiren” şirket evrakına hasredilmemiştir.

²² TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1007a; KARASU, s. 76; AKDAĞ GÜNEY, Necla: “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler”, REGESTA, C. IV, S. 1, 2019, s. 39-40. ETK için bkz. KAYA, Bilgi Alma, s. 291.

inceleme hakkı bu hakların kullanılması hususunda bir fonksiyon/işlev/fayda taşımak zorunda değildir²³.

Müktesep hak, hak sahibinin rızası olmaksızın üzerinde tasarruf edilemeyen ve kendisinden alınamayan hakları ifade eder²⁴. Esasen pay sahiplerine müktesep hak tanınması ile, azınlığın çoğunluk karşısında korunması, asgari bir koruma sahası oluşturulması istenmiştir²⁵. İnceleme hakkının müktesep karakteri TTK 437.6 hükmüyle açıkça ortaya konmuştur²⁶. Buna göre inceleme hakkı, esas sözleşmeyle veya şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz. Görüldüğü üzere, inceleme hakkının özü itibarıyla, pay sahibinin rızası hilafına kısıtlanmasının veya tamamen bertaraf edilmesinin önüne geçilmiş ve pay sahibine bir koruma sahası oluşturulmuştur. Bu sebeple, yönetim kurulu veya genel kurul inceleme hakkını ortadan kaldıran bir karar alamayacağı gibi esas sözleşmede de bu yönde bir hüküm serdedilemez. Söz gelimi, inceleme hakkının konusunun sadece içinde bulunulan yıla ilişkin evrak ile

²³ Ayrıca bkz. ve karş. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 78-80; **TEOMAN**, Ömer: "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne", İktisat ve Maliye, C. XIV, S. 1, 1971, s. 23; **KENDİGELEN**, Abuzer, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 1994, s. 322. Bu bağlamda, ifade etmek gerekir ki, inceleme hakkının bu diğer haklardan bağımsız nitelik taşıması kamuyu aydınlatma ilkesinin bir gereğidir. Bir kere, inceleme hakkı salt pay sahipliği haklarının kullanılması hususunda işlev icra etmez; daha geniş planda pay sahiplerinin ekonomik gelecekleri hakkında karar vermesine de hizmet eder. Söz gelimi, pay sahibinin şirkette kalma, payını devretme gibi birçok hususta alacağı kararlar da inceleme hakkının sağlayacağı bilgiler dahilinde olacaktır. Bir diğer husus, kanun koyucunun aktif bilgi alma hakkının kullanılmasını açıkça mehzaz düzenlemede yer verilen "pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olma" şartına bağlamamış olmasıdır. Bu suretle, kanun koyucunun amacının, pay sahibinin bilgiye ulaşmasının önündeki engelleri kaldırmak olduğu rahatlıkla savlanabilir ki bu durum inceleme hakkı açısından da caridir. Nitekim bu husus gerekçede şöyle ortaya konulmuştur: "Bilgi alma hakkı, kaynak İsv. BK m. 697 (2)'nin aksine pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için 'gerekli' olması koşuluna bağlanmamıştır. Gereklik koşulu hakkın kullanılmasını tehlikeye sokardı." (**KAYA**, TK, s. 532). Aynı yönde bkz. **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1012.

²⁴ **KAYA**, Bilgi Alma, s. 72; **KAYA**, Arslan: "Müktesep Haklar", 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997, s. 147; **BAHTİYAR**, s. 264; **ERDEM**, Nuri: "6102 sayılı 'Yeni' TTK.'ya göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin 'Müktesep' (Kazanılmış) Hakları", **REGESTA**, C. II, S. 1, 2012, s. 31.

²⁵ **KAYA**, Müktesep Hak, s. 147; **OCAK**, s. 717.

²⁶ **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1009; **BİLGİLİ**, Fatih/**DEMİRKAPI**, Ertan, Şirketler Hukuku, 9. Baskı, Bursa 2013, s. 508. Nitekim madde gerekçesinde bu husus şöyle ifade edilmiştir: "Beşinci fıkra [altıncı fıkra] ile her iki hakka da müktesep ve sınırlandırılmaz bir hak niteliğini [niteliği] kazandırır [kazandırılmıştır] (Tasarı m. 452)." (**KAYA**, TK, s. 533).

sınırlı olacağı yönünde bir karar veya esas sözleşme hükmü batıldır (TTK 447.1.b).

İnceleme hakkı vazgeçilemez/terk edilemez bir haktır²⁷. Hakkın vazgeçilemez olması, hak sahibinin rızasıyla dahi hakkın bertaraf edilememesi demektir. Diğer bir deyişle, hak sahibi, haktan ileriye dönük ve genel olarak, yani hakkın özünü ortadan kaldıracak şekilde vazgeçemez²⁸. Hemen ekleyelim, hakkın vazgeçilemez olması, pay sahibine hakkı mutlak surette kullanma yükümlülüğü getirmemektedir. Hakkı kullanabiliyor olmak kafidir; yoksa fiilen kullanmak zaruri değildir. Pay sahibinin, genel kurulda hakkına başvurmayarak inceleme faaliyetine girişmemesi pek tabiidir.

C. Amaç

Anonim şirket ile pay sahibinin yönetim planında birbirinden ayrıştığını, diğer bir deyişle pay sahibinin salt bu sıfatı dolayısıyla şirketi idare hakkının bulunmadığını, daha önce belirtmiştik. Bu ayrışma, hiç şüphesiz yönetim erkinin faaliyetlerinin denetimi zaruretiyle beraberinde getirmektedir. Gerçekten, anonim şirket yönetim kurulu hukuki planda şirket tüzel kişiliğini temsil etse ve üzerinde tasarruf ettiği malvarlığı şirket tüzel kişiliğine ait olsa da, maddi planda yönetim erki pay sahiplerinin yatırımları/birikimleri üzerinde tasarruf etmektedir. Bu sebeple, yönetim erkinin faaliyetlerinin denetimi kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Anonim şirket yapısı içerisinde denetimin icrası makamı, bağımsız denetçidir; pay sahiplerinin doğrudan denetim hakkı söz konusu değildir²⁹. Zira, her pay sahibine denetim hakkı verilmesi sermaye şirketi yapısıyla bağdaşmayacağı gibi çok ortaklı şirketlerde pratikte bu denetimin icrasının bir hayli zor olacağı rahatlıkla görülebilir. Öte yandan, denetimin bağımsız ve nitelikli kuruluşlar vasıtasıyla icrası kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde, denetimin daha sağlıklı ve amaca hizmet eder şeklinde yürütülmesini de sağlar.

²⁷ KAYA, Özel Denetim, s. 62; TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1007; KARASU, s. 78; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 331.

²⁸ ERDEM, Müktesep Hak, s. 31; ATAKAN, s. 77, dn. 4; BULUT, Abdulkadir, Anonim Şirket Elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2014, s. 14.

²⁹ KAYA, Bilgi Alma, s. 289; BAHTİYAR, s. 258; PULAŞLI, s. 2305; ŞENER, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Ankara 2022, s. 519; OCAK, s. 733.

Bununla birlikte, bağımsız denetimin tatmin etmediği hususlarda pay sahiplerinin bilgi edinmesi, inceleme yapması ve giderek özel denetim kurumunu işler kılması imkanı söz konusudur³⁰. Böylelikle, yönetim erki bir yandan bağımsız denetim diğer yandan ise pay sahipliği hakları vasıtasıyla denetim/kontrol altında tutulmaktadır. Fakat önemle ifade etmek gerekir ki, pay sahipliği hakları vasıtasıyla icra edilen denetim/kontrol yardımcı nitelikte bir faaliyettir³¹; aslolan denetimin buna özgü organlar veya organ dışı nitelikli kuruluşlar aracılığıyla yerine getirilmesidir.

İnceleme hakkı ise, hiç şüphesiz pay sahipleri vasıtasıyla yapılan denetim/kontrol faaliyetinin sac ayaklarından birisidir. İnceleme hakkı vasıtasıyla, pay sahibi bilavasita bilgi edinmekte ve giderek yönetim erki üzerinde denetim icra etmektedir. Fakat önemle ifade etmek gerekir ki, bağımsız denetimin öngörüldüğü bir tabloda³², pay sahiplerinin kontrol mekanizmalarının bağımsız denetim mekanizması karşısındaki (yardımcı) konumunun gözetilmesi ve sınırlarının dikkatle çizilmesi gerekir³³. Bunlara ek olarak, pay sahiplerine tanınan bu aydınlatıcı haklar yönetim erki tahtında çoğunluğun da kontrolüne servis eder.

Bunların yanında inceleme hakkının esas amacı ise pay sahibinin, haklarını bilinçli ve sağlıklı bir şekilde kullanmasını temin etmektir³⁴. Genel kurula katılma, görüş bildirme, oy kullanma gibi birçok pay sahipliği

³⁰ Bunların yanında denetçinin seçimi sırasında oy kullanma, gerekirse ve azınlık pay sahibi ise denetçinin görevden alınmasına ilişkin dava ikame etme, TK 210 uyarınca Bakanlık incelemesini tetikleme, sorumluluk davası açma gibi dolaylı denetim imkanları da pay sahibine bahşedilmiştir.

³¹ **HÉRITIER LACHAT**, Anne: “Quelques Procédures Spéciales en Matière de Société Anonyme”, SJ, 2006, s. 5. İnceleme hakkının anonim şirket yapısına aykırı olduğu savlanmaktadır. Bu yönde görüşler için bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 289. *Ocak*, inceleme hakkının, anonim şirketi kolektif şirket yapısına evirdiğini ifade etmektedir (**OCAK**, s. 733). İnceleme (ve bilgi alma) hakkının denetçi ile yürütülen kurumsal denetimin tamamlayıcısı olduğu yönünde bkz. **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1007.

³² Bu minvalde belirtmek gerekir ki, TK, 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce tüm anonim şirketleri bağımsız denetimin kapsamına dahil etmekteydi. Fakat 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde günümüzde birçok anonim şirket bağımsız denetime tabi değildir.

³³ Bu bağlamda bir ilk derece mahkemesi kararı şu şekildedir: “... bilgi alma hakkının gündem ile sınırlı olmamakla birlikte sadece durumlara ve sonuçlara ilişkin olabileceği, şirketin günlük yönetim şeklini, işlemlerini, politikalarını inceleyip denetleyecek şekilde kullanılamayacağı...” Karar için bkz. Y. 11. HD, 07.10.2019, E. 2018/5012, K. 2019/6255, (Kazancı, Erişim Tarihi: 15.12.2024).

³⁴ **KAYA**, Bilgi Alma, s. 25; **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1007; **KARASU**, s. 78.

hakkının gereği gibi kullanılabilmesi için pay sahibinin şirketin durumuna ilişkin bilgi sahibi olması icap eder. Pay sahibi, inceleme hakkı sayesinde sadece pay sahipliği haklarının kullanılmasına yönelik değil aynı zamanda kendi konumunun akıbeti hakkında da bilgi sahibi olur ve buna ilişkin bir projeksiyon imkanı elde eder.

Eklemek gerekir ki, inceleme hakkı aktif bilgi alma hakkının aksine bizatihi pay sahibinin (istisnaen uzman aracılığıyla) doğrudan bilgiye vakıf olmasına olanak sağlar. Bu sebeple, inceleme hakkının, pay sahibinin bilgi alma hakkının tamamlayıcısı olarak öngörüldüğü rahatlıkla savunabilir³⁵. Gerçekten TTK 437.1, 2 anlamında bilgi alma hakkını kullanan pay sahipleri, tatmin olmadıkları hususlarda, inceleme hakkı vasıtasıyla doğrudan yeni bilgiler edinir ve şirketin içinde bulunduğu durumu daha objektif bir surette analiz imkanına kavuşur³⁶.

III. İNCELEME HAKKININ KULLANILMASINA İLİŞKİN ESASLAR

A. Hakkın Süjesi

İnceleme hakkının kullanılabilmesi için her şeyden önce pay sahibi sıfatına sahip olmak gerekir³⁷. Pay sahibi ise, payın veya pay senedinin maliki olan gerçek veya tüzel kişidir (ayrıca bkz. TTK 426)³⁸. Bunun ötesine geçerek, pay bedellerinin tamamen ifa edilmiş veya senede bağlanmış olması şart olmadığı gibi payların şirket sermayesi içerisinde belirli bir orana veya başka bir değere sahip olması da şart değildir³⁹.

³⁵ KAYA, Bilgi Alma, s. 289; ATALAY, s. 60. Öte yandan Kanun'un gerekçesi de bu hususu tevsik eder niteliktedir: “Bilgi alma hakkı, gereğinde şirketin ticari defterleri ile yazışmalarının incelenmesini de gerektirebilir. Bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi için...” (KAYA, TK, s. 517).

³⁶ KAYA, Bilgi Alma, s. 289.

³⁷ Pay sahibi aynı zamanda yönetim kurulu üyesi ise daha kapsamlı bilgilenme ihtiyacı sebebiyle TK 392 hükmünden istifade edecektir [Bilgi için bkz. KAYA, Özel Denetim, s. 63-64]. Bu yönde bir ilk derece mahkemesi kararının yer aldığı karar için bkz. Y. 11. HD, 03.10.2017, E. 2016/2461, K. 2017/4997 (Kazancı, Erişim Tarihi: 17.12.2024).

³⁸ Bu bağlamda açıklamalar için bkz. AKDAĞ GÜNEY, Bilgi Alma, s. 45-46.

³⁹ KAYA, Bilgi Alma, s. 291. Bu meyanda belirtmek gerekir ki, inceleme hakkının kullanımı için oy hakkının doğmuş olması da gerekmez (TK 435). Zira inceleme hakkı, diğer pay sahipliği haklarından bağımsız bir haktır. İnceleme hakkının kullanımını bu tip sınırlamalara bağlayan esas sözleşme hükümleri veyahut genel kurul kararları bittabi batıldır (TK 437.6, 447.1.b). Kaya ve Yalçın, inceleme hakkı dahilinde İsviçre hukukundaki değişikliklere paralel olarak yeni bir azınlık hakkı önermektedir. Öneri şu şekilde kaleme alınmıştır: “Halka kapalı şirketlerde sermayenin yüzde onuna sahip pay sahibi, yönetim kurulundan, şirketin ticari defterleriyle yazışmaları hakkında her zaman

İnceleme hakkı, pay sahipliği sıfatı devam ettiği müddetçe varlığını sürdürür. Pay sahipliği sıfatının payın devri veya itfası gibi sebeplerle sona ermesi dışında, şirket tüzel kişiliğinin sona ermesi -doğası gereği- de inceleme hakkını ortadan kaldırır⁴⁰.

Payın, rehin ve hapis hakkına konu olması durumunda zilyetlik devredilmektedir. Bu haliyle, hakkın özü ve ondan yararlanma imkanı malik olan pay sahibinde kaldığından, inceleme hakkını kullanabilecek olan kişi de pay sahibidir⁴¹. Pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmesi halinde ise, kural olarak oy hakkı intifa hakkı sahibine aittir (TTK 432.2). Bu hâlde, öğretide de ittifakla kabul edildiği üzere oy hakkı ile yakın ilişki içerisinde olan ve giderek oy hakkının fonksiyonel bir şekilde icrası açısından bir hayli elzem olan (bilgi alma ve) inceleme hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılabilmesi gerekir⁴². Buna mukabil, pay sahibinin

---

inceleme talebinde bulunabilir.” (KAYA/YALÇIN, s. 30). Ayrıca bkz. ve inc. İsvBK (2023) 697a.

⁴⁰ Burada kısaca anonim şirketin tasfiyeye girmesi durumunda inceleme hakkının konumuna değinelim. Tasfiye ile birlikte şirket amacı, kendiliğinden tasfiye amacına dönüşür; organlar ise varlığını sürdürür. Fakat organların görev ve yetkileri tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olmakla beraber tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlerle sınırlı hale gelir (TK 533, 535). Tasfiye işlerine girmeyen meselelerde organların görevi devam ettiğinden, bu işler haricinde inceleme talepleri -diğer şartları da taşımak kaydıyla- genel kurul veya yönetim kuruluna iletilebilir. Fakat tasfiye işlerine ilişkin TK 542.1.i hükmü uyarınca, pay sahiplerinin tasfiye memurlarından, tasfiye işlerinin durumu hakkında bilgi ve istedikleri takdirde bu konuda imzalı belge talep edebileceği hüküm altına alınmış fakat inceleme hakkının kullanımına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Burada bilinçli bir susma mı yoksa kanun boşluğu mu var sorusuna cevap aramak gerekir. Kanaatimizce, pay sahibinin tasfiye işlerine ilişkin bilgilenme ihtiyacının normal döneme nazaran daha az olduğunu savlamak pek mümkün değildir. Öte yandan, Kanun’un gerekçesinde aksi yönde bir açıklama da mevcut olmadığı gibi TK 542.1.i hükmü ile istenildiği takdirde imzalı belge verileceği ifade edilerek bilgi alma hakkının sınırları genişletilmiştir. Sonuç olarak, tasfiye aşamasında inceleme hakkına ilişkin düzenlemeye yer verilmemiş olmasının bir kanun boşluğu olduğu, pay sahiplerinin tasfiye halinde de inceleme hakkını kullanmaya ihtiyacı olabileceği, bunun engellenmesinin rasyonel bir dayanağı olmayacağı gerekçeleriyle TK 437.4 hükmünün kıyasen uygulanabileceği kanaatindeyiz. Nitekim tasfiye halinde de pay sahiplerinin bilgi alma (ve inceleme) hakkının varlığını devam ettireceği yönünde bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 186; **KARASU**, s. 80.

⁴¹ **KAYA**, Bilgi Alma, s. 158 vd.; **AKDAĞ GÜNEY**, Bilgi Alma, s. 49. Ayrıca bkz. **KENDİGELEN**, Abuzer, “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, **BATİDER**, C. XIX, S. 1, s. 127 vd. Ayrıca bkz. TK 427.2.

⁴² **TEOMAN**, Ömer: “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı

de (bilgi alma ve) inceleme hakkını kullanma salahiyetinin olup olmadığı meselesine gelirsek: Oy hakkının -kural olarak- intifa hakkı sahibine tahsis edilmiş olması, pay sahibinin diğer yönetsel haklarını da elinden almak amacına matuf değildir; aksine intifa hakkının sağlıklı bir surette işler kılınabilmesi amacına hizmet etmektedir⁴³. Bu bağlamda, pay sahibinin haklarını kısıtlayan hükümlerin -hiç şüphesiz şirket menfaatini de göz önünde bulundurarak- dar yorumlanması gerekmektedir. Bu prensip, anonim şirketin tabiatının bir gereği olan yatırımcıları çekme cazibesinin zorunlu bir sonucu olarak görülmelidir. Keza, pay sahibinin şirketin iş ve işlemleri hakkında bilgi edinmesi yönündeki menfaatinin salt pay üzerinde intifa hakkı tesisi ile ortadan kalktığı da söylenemez⁴⁴. Öte yandan, inceleme hakkının hem pay sahibi hem de intifa hakkı sahibi tarafından kullanılmasının payın şirkete karşı bölünememesi prensibine aykırı olduğu savlanabilir (TTK 432.1, 477.1). Öğretide, pay sahibi ile intifa hakkı sahibinin yukarıda zikrettiğimiz menfaatlerinin kuraldan (payın şirkete karşı bölünememesi) ayrılmayı haklı gösterdiği dile getirilmektedir⁴⁵. Esasen burada da dar yorum prensibi çerçevesinde hareket edilerek aynı sonuca varılabilir. Dolayısıyla, TTK 432.1 ile 477.1 hükümlerini özgülendikleri birlikte mülkiyet hâlleri ile sınırlı yorumlamak, pay sahiplerinin menfaatine olacağından, pekala mümkündür. Öte yandan, birlikte mülkiyet hâlleri ile intifa hakkı arasında, oy hakkını kullanan kişinin konumu itibarıyla da fark vardır. Birlikte mülkiyet hâlleri dahilinde oy hakkını kullanan kişi esasen bir temsilcidir ve giderek bu hakkını diğer pay sahipleri adına kullanmaktadır. Buna mukabil, intifa hakkı sahibi bir temsilci değildir; kendisine bizzatıhi tesis edilen aynı bir hakkın sahibi olarak oy hakkını ve buna bağlı hakları kullanmaktadır. Son olarak, oy hakkının intifa hakkı sahibine bırakılmadığı durumlarda, artık (bilgi alma ve) inceleme hakkının da yalnızca pay sahibi tarafından kullanılabileceği görüşüne iştirak ediyoruz⁴⁶.

TTK 503.1 uyarınca intifa senedi sahipleri, inceleme hakkını haiz değildir⁴⁷. Fakat VII-128.1 sayılı Pay Tebliği ile katılma intifa senedi

Sorunu", Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001, İstanbul 2012, s. 373; **KENDİGELEN**, İntifa Hakkı, s. 322; **KAYA**, Bilgi Alma, s. 153.

⁴³ **KENDİGELEN**, İntifa Hakkı, s. 323-324; **KAYA**, Bilgi Alma, s. 154-155.

⁴⁴ **KENDİGELEN**, İntifa Hakkı, s. 324; **KAYA**, Bilgi Alma, s. 156. Bu minvalde bkz. **TE-OMAN**, İntifa Hakkı, s. 373.

⁴⁵ **KENDİGELEN**, İntifa Hakkı, s. 325; **KAYA**, Bilgi Alma, s. 157.

⁴⁶ **AKDAĞ GÜNEY**, Bilgi Alma, s. 49.

⁴⁷ **KAYA**, Bilgi Alma, s. 140-141; **AKDAĞ GÜNEY**, Bilgi Alma, s. 47.

sahiplerine inceleme hakkı tanınmıştır. Mezkur Tebliğ 39.1 hükmüne göre “*KİS sahiplerinin, ortaklıkta oy hakkına sahip diğer ortaklar gibi, TTK’nın 437 nci maddeleri hükümleri çerçevesinde bilgi alma ve inceleme hakları vardır.*” Bu bağlamda, SPK 2.2 ile TTK 330 hükümlerinin ele alınması gerekecektir⁴⁸. Fakat çalışmamızın kapsamı itibarıyla bu meseleye girmeksizin, bir anlığına SPK 2.2 hükmü uyarınca ikincil mevzuat düzenlemelerinin de TTK hükümlerine üstün geleceği varsayımında, katılma intifa senedi sahiplerinin TTK 437 çerçevesinde inceleme hakkına sahip olacağını ifade etmek lazım gelir. Bu bağlamda, katılma intifa senedi sahiplerinin inceleme hakkını kullanmak için genel kurul toplantısına da katılabileceklerinin kabulü gerekir⁴⁹. Zira Tebliğ ile tanınan (bilgi alma ve) inceleme hakkı evleviyetle genel kurul toplantısına iştirak etmeyi de bünyesinde barındırmaktadır (ayrıca bkz. TTK 437.2-c.1).

Son olarak ifade etmek gerekir ki, hakkın süjesinin her bir pay sahibi olduğu hususu, TTK 437.4 hükmünde “*pay sahibinin sorusunu*” ifadesiyle doğrudan olmasa da anlaşılmaktadır (karş. TTK 437.1, 2)⁵⁰. Bunun yanında, hükümde bunun aksini gösterir bir ifade olmadığı gibi TTK 437 hükmünün sistematığı bakımından da inceleme hakkının her bir pay sahibine tanındığı şüphesizdir. Zira TTK 437.5 hükmü uyarınca “*(b) bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan ... pay sahibi*”nin dava açabileceği ifade edilerek, inceleme hakkının da her bir pay sahibi tarafından kullanılabilmesi ortaya konulmuştur. Keza TTK’nin sistematığı açısından m.

⁴⁸ Bu konuda bkz. **PASLI**, Ali: “Yeni Türk Ticaret Kanunu Anonim Ortaklık Hükümlerinin Tanıtılması (I) Genel Hükümler ve Temel İlkeler”, *BATİDER*, C. XXVII, S. 31, s. 143-144.

⁴⁹ Öğretide, esas sözleşme ile katılma intifa senedi sahiplerinin genel kurula katılabileceği hüküm altına alınmadıkça bunların genel kurula katılamayacağı, ancak genel kurul öncesi ve sonrası yazılı olarak şirkete başvurarak bilgi alma hakkını kullanabilecekleri ifade edilmektedir [**AKDAĞ GÜNEY**, *Bilgi Alma*, s. 47; aynı yönde bkz. **SÜMER**, s. 122-123; yine genel kurula katılamayacakları yönünde bkz. **ÖZER**, *Işık: “Katılma İntifa Senedi Sahipleri Özel Kurulu”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2015, s. 379.].

⁵⁰ Sonuç itibarıyla aynı görüş için bkz. **DOLU**, s. 78-79. Hükmün lafzına ilişkin, aktif bilgi alma hakkı ile inceleme hakkı arasındaki bağlantının tesisi dahilindeki yorumumuz için bkz. yuk. Bölüm II, B.

Gerçekten TK 437.4 hükmünde hakkın süjesinden sıhhatli bir şekilde bahsedilmediği rahatlıkla müşahade edilebilir. Kullanılan edilgen dil, hakkın kimin tarafından kullanılacağını açıkça göstermemektedir. Hiç şüphesiz, TK 437.4 hükmünün lafzındaki zâfiyet, inceleme hakkının süjesi açısından tereddüde sebebiyet vermeyecek olsa da, düzenlemenin kanun yapım tekniği açısından yerinde olmadığı çekinmeden dile getirilebilir.

437'nin "(F) Pay sahibinin kişisel hakları" üst başlığı altında yer alması da destekleyici bir unsur olarak belirtilebilir.

Bununla birlikte, inceleme hakkını kullanabilecek pay sahibi ile soruyu yöneltecek pay sahibinin aynı pay sahibi olup olamayacağı zaviyesinden bakıldığında madde lafzı pek sarih görünmemektedir. Bu bağlamda *Tekinalp*, açıkça üzerinde durmasa da soruyu soran pay sahibi ile inceleme hakkını kullanacak kişinin aynı kişi olması gerektiğine işaret etmektedir⁵¹. Aynı yönde *Durgut* ve *Kaplan* da, pay sahibinin inceleme hakkını kullanabilmesi için, bilgi alma hakkını kullanarak soru sormuş olması gerektiğini ifade etmiş ve dolaylı olarak diğer pay sahiplerinin bu hakkı kullanamayacağı düşüncesine yeşil ışık yakmışlardır⁵². Keza *Karasu*, TTK 437.4 uyarınca, pay sahibinin kendi sorusunu ilgilendiren kısımlarını inceleme konusu edebileceğini belirtmektedir⁵³. Bununla birlikte, hükmün edilgen bir dil kullanması karşısında, aksi görüşün de savunulabileceği kanaatindeyiz. Gerçekten, maddede yer verilen "*pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi*" ifadesi, inceleme hakkının mutlak surette soruyu yönelten pay sahibi tarafından kullanılmasını şart koşar gözükmemektedir⁵⁴. Aksi yorum inceleme hakkını kullanabilecek pay sahibi çevresini oldukça sınırlandıracak ve esasen hiç de arzulanmayan bir sonuca kapı aralayacaktır. Öte yandan gerek ETTK dönemindeki düzenlemede gerek İsvBK'nin mehz m. 697 hükmünde bu yönde bir sınırlama olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Son olarak, kanun koyucunun pay sahibinin sorusu tahtında inceleme hakkı tanımayı tercih etmesinde, inceleme hakkını kullanabilecek kişiyi sınırlamaktan ziyade inceleme hakkının konu ve kapsamını objektif ve sorgulanabilir bir zemine -en azından somut olay açısından- oturtmak düşüncesinin etkili olduğu kanaatindeyiz. Nitekim fıkranın gerekçesi şöyledir: "*İncelemenin konusu kural olarak şirketin defterleriyle yazışmalarıdır. Ancak kanun inceleme hakkını kaynak kanundan farklı olarak bir soru bağlamında tanımlıdır.*" Görüldüğü üzere, gerekçede inceleme hakkının kapsamının bir soru bağlamında tayin edilmesinin murat edildiği rahatlıkla

⁵¹ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1014c; TEKİNALP, N. 14-79.

⁵² DURGUT/KAPLAN, s. 142.

⁵³ KARASU, s. 76.

⁵⁴ Yine TK 437.5 uyarınca bilgi alma "*veya*" inceleme istemleri karşılanmayan pay sahiplerinin dava açabileceği öngörülmüştür. Düzenlemedeki "*veya*" ifadesinin, doğrudan olmasa da dolaylı olarak inceleme hakkını kullanan pay sahibi ile bilgi alma hakkını kullanan pay sahibinin aynı kişiler olmaması gerektiğine işaret ettiği savlanabilir.

anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda sonuç olarak, inceleme hakkını kullanabilecek pay sahibinin, mutlak surette soruyu yöneltten pay sahibi olmasının gerekmediği kanaatindeyiz. Soru, aktif bilgi alma hakkının kullanımını amacıyla başka bir pay sahibi tarafından da yöneltilmiş olabilir. Bu suretle verilen cevaptan tatmin olmayan diğer pay sahiplerinin inceleme hakkını kullanması mümkündür ve aynı zamanda eşitlik prensibinin⁵⁵ bir gereğidir⁵⁶. Bununla birlikte, yukarıda izah edilen muğlaklığı ortadan kaldırmak amacıyla, “*pay sahibinin sorusu*” yerine “*pay sahiplerinden herhangi birisinin sorusu*” ifadesi kullanılarak veya başka bir suretle sorunun bir pay sahibi tarafından yöneltilmiş olmasının yeterli olacağı söylenebilir.

B. Hakkın Kullanılacağı Yer ve Zaman

1. Genel Olarak

İnceleme hakkının kullanılacağı yer ve zamana ilişkin TTK 437.4 hükmünde açık bir düzenleme söz konusu değildir. Bu bağlamda, ETTK döneminde zikredilen farklı görüşler, TTK bakımından da yol gösterici olacaktır⁵⁷; fakat TTK ile fıkra eklenen “*pay sahibinin sorusunu ilgilendiren*” ifadesi beraberinde farklı senaryoları gündeme getirmiştir. Bu bağlamda ilk olarak öğretilerdeki görüşleri ifade ederek akabinde kendi görüşümüzü çalışmaya yansıtacağız.

Tekinalp, TTK 437.4 hükmü ile tanınan inceleme hakkının, genel kurul toplantısından önce ileri sürülemeyeceğini zira “*hükmün genel kurulda sorulmuş sorulara ilişkin inceleme ile ilgili olduğunu*” ifade etmektedir⁵⁸.

⁵⁵ TK 357 hükmünde, pay sahipleri arasında eşitlik prensibi dile getirilmiştir. Buna göre, pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur ve buna aykırı kararlar batıldır (TK 391.1.a). Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 887 vd.; **NOMER ERTAN**, N. Füsün: “Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, s. 469-490; **YILDIZ**, Şükrü, Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Ankara 2004; **AKDAĞ GÜNEY**, Necla: “Anonim Şirketlerde Eşitlik İlkesi”, GÜHFD, C. XVII, S. 3-4, 2014, s. 115-135.

⁵⁶ Hemen ifade edelim, buradaki açıklamalarımız inceleme hakkının bağımlı/tali/ikincil hak niteliğine halel getirmemektedir. Daha önce bilgi alma hakkı hiçbir surette kullanılmamış ise inceleme hakkı da kullanılamayacaktır.

⁵⁷ Bu yönde etraflıca bilgi için bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 293-295.

⁵⁸ **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1011, 1014c; **TEKİNALP**, N. 14-79. Buna karşın yazar ortak eserde şöyle yazmaktadır: “... olağan ve olağanüstü GK toplantılarına hazırlık olmak üzere toplantıdan önce GK dışında AO’nun ticari defterlerini ve/veya yazışmalarını incelemek için YK’dan izin istemek olanağı getirmiştir (TK m. 437, f.4).” (**TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1008).

Yazar hakkın fiilen kullanılması bakımından ise, genel kurul toplantısında kullandırılmasının toplantının işleyişi dahilinde mümkün olmayacağından hareketle toplantı dışında kullanılabileceğini ifade etmektedir⁵⁹.

Kaya, inceleme hakkının bilgi alma hakkında olduğu gibi, kural olarak genel kurulda kullanılmasının mümkün olduğunu ifade etmiştir⁶⁰. Yazar, inceleme talebinin TTK 437.1’de öngörülen on beş günlük sürede de ileri sürülebileceğini belirterek muhataplarından birinin yönetim kurulu olması sebebiyle, hakkın genel kurul toplantısı dışında da fiilen kullanılabileceğini dile getirmiştir⁶¹.

Karasu, pay sahipliği haklarının kural olarak genel kurulda kullanılmasından hareketle inceleme hakkının da kural olarak genel kurulda kullanılabileceğini belirtmekle birlikte, TTK 437.1 hükmünde öngörülen on beş günlük hazır bulundurma süresi içerisinde inceleme hakkının ileri sürülebileceğini savlamaktadır⁶².

Erdem, hakkın kullanımının ön şartının, pay sahibinin genel kurulda soru yöneltmesi olduğunu ve giderek bu soruya ilişkin olarak genel kurul toplantısı sonrasında inceleme hakkının kullanılabileceğini dile getirmektedir⁶³.

Dolu ise, inceleme hakkının bir pay sahipliği hakkı olması sebebiyle kural olarak genel kurulda ve giderek yönetim kuruluna izin yetkisi verildiğinden genel kurul toplantısı sonrasında ileri sürülebileceğini; TTK 437 hükmünün sistematüğinden ve fıkra lafzından hareketle inceleme hakkının fiilen genel kurul toplantısı veya sonrasında kullanılabileceğini savunmaktadır⁶⁴.

Durgut ve Kaplan ise, inceleme hakkının kullanılabilmesi için aktif bilgi alma hakkının kullanılarak genel kurulda soru sorulmuş olması gerektiğini ifade etmekte ve giderek inceleme hakkının genel kurul toplantısından sonra kullanılabileceğini belirtmektedirler⁶⁵.

⁵⁹ **TEKİNALP**, s. 324, N. 14-79.

⁶⁰ **KAYA**, Özel Denetim, s. 65.

⁶¹ **KAYA**, Özel Denetim, s. 65.

⁶² **KARASU**, s. 83.

⁶³ **ERDEM**, Ercüment: “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı”, Hukuk Postası, 2015, N. 7-8.

⁶⁴ **DOLU**, s. 206 vd. Yasanın düzenleme şekli gözetildiğinde inceleme hakkının genel kurul dışında da kullanılabileceği yönünde bkz. **AKBAY**, s. 322; **OCAK**, s. 734-735.

⁶⁵ **DURGUT/KAPLAN**, s. 142.

Öğretideki görüşleri aktardıktan sonra kanaatimize gelirse: Bir kere inceleme hakkının ileri sürülebileceği, hal ve şartlara göre fiilen kullanımının mümkün olması halinde kullanılabileceği esas yer genel kurul toplantısıdır (ayrıca bkz. TTK 407.1)⁶⁶. Öte yandan inceleme talebinin yönetim kuruluna da yöneltilebiliyor olması sebebiyle, inceleme hakkının genel kurul toplantısı dışında ileri sürülebileceği ve kullanılabileceği aşıkardır⁶⁷ ve TTK 437.4 hükmü, m. 407.1 hükmünün istisnasını⁶⁸ teşkil eder. Fakat inceleme hakkının kullanılmasının soru sorulmuş olmasına bağlanmış olması karşısında, genel kurul toplantısı dışında da ancak genel kurulda yöneltilen soruya ilişkin olarak hakkın kullanımı mümkün olmalıdır⁶⁹. Dolayısıyla, genel kurul toplantısından önceki süreçte, daha önceki genel kurullarda dile getirilmemiş yeni bir soru dahilinde inceleme hakkının fiilen kullanılabilmesi mümkün değildir.

⁶⁶ Bir ilk derece mahkemesi kararı şu şekildedir: “Mahkemece iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, davacının davalı şirketin solo mali tabloları ve mizanı da dahil olmak üzere tüm ticari defter ve kayıtları üzerinde bilgi edinme ve inceleme yetkisi verilmesi talebini 30/03/2015 tarihli davalı Şirket genel kurul toplantısında belirtmesi gerektiği ancak, belirtmediği, dosyaya sunulan belgelere ve genel kurul tutanaklarına göre 30/03/2015 tarihli genel kurulda davacının sorduğu sorulara cevap verildiği, gündemle ilgisi bulunmayan sorularına ise, gündem dışı konuların genel kurulda görüşülüp, tartışılıp, müzakere edilememesi sebebiyle cevap verilmediği, davalı Şirket’in kanuna aykırı bir uygulamasının söz konusu olmadığı, davalı Şirket tarafından verilen cevapların yeterli ve bilgi edinme hakkını karşılar nitelikte bulunduğu gerekçesiyle...” Karar için bkz. Y. 11. HD, 14.03.2017, E. 2015/13744, K. 2017/1501 (Kazancı, Erişim Tarihi: 20.12.2022).

⁶⁷ OCAK, s. 735; ATALAY, s. 61; DURSUN, s. 189. Nitekim gerekçede de bu husus şöyle ifade edilmiştir: “Bilgi alma hakkının genel kurul ... dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi...”

⁶⁸ TK 437.2 anlamında bilgi alma hakkının genel kurula özgülenmesi, bundan neşet eden sorunlar ve çözüm önerilerine dair ayrıntılı inceleme için bkz. DURSUN, s. 127 vd.

⁶⁹ Aksi yönde bkz. BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 507. Kanaatimizce yazarların savunduğu durumda, inceleme hakkı öngörülüş amacının dışına çıkarak genel kurul dışında da serbestçe kullanılabilen bir denetim hakkına evrilecektir. Aktif bilgi alma hakkı dahi yalnızca genel kurulda kullanılabilirken, şirket menfaatlerini daha derinden etkileyebilecek olan inceleme hakkının genel kurul dışında serbestçe ileri sürülmesi ve yönetim kurulunun reddi halinde dava ikame edilmesinin mümkün olması kabul edilebilir değildir. Kaldı ki, anonim şirket yönetim kurulu üyeleri ve başkanı dahi, yönetim kurulu toplantısı dışında şirket defter ve belgelerini doğrudan inceleyemezken, pay sahibinin inceleme hakkını bu denli geniş tutmak Kanun’un sistematığına aykırıdır (bkz. TK 392). Şener’in eserinde verdiği örnekten inceleme hakkının genel kurul dışında da doğrudan ileri sürülebileceği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır (ŞENER, s. 522 vd.).

Sonuç itibarıyla, genel kurul toplantısında gündeme getirilen soruya ilişkin olarak, genel kurul toplantısında veyahut sonrasında inceleme talebinde bulunulabilir ve -talebin olumlu karşılanması hâlinde- ilgili evrak incelenebilir. Bunun ötesine geçerek toplantıda dile getirilmeyen bir soruya ilişkin sonradan inceleme talep edilmesi ise mümkün değildir⁷⁰.

2. Eşit İşlem İlkesi Bağlamında Değerlendirme

Anonim şirkette eşit işlem ilkesi pay sahiplerine, aynı şartlar altında eşit şekilde muamele edilmesini ve bunların eşit işleme tabi tutulmasını gerekli kılar⁷¹. Eşit işlem ilkesinin uygulama sahalarından birisi de, hiç şüphesiz inceleme hakkıdır⁷². Buna göre inceleme hakkının kullanıldığı veya sınırlandırıldığı her durumda eşit işlem ilkesi penceresinden bir bakış sergilemek icap eder.

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere inceleme hakkı genel kurul dışında da kullanılabilir. Aksinin kabulü yönetim kuruluna verilen izin yetkisini anlamsız kılacağı gibi genel kurulun icrasını da önemli ölçüde zorlaştıracak ve hatta imkansız kılacaktır. İncelemenin bir sonraki genel kurula bırakılması gibi bir düşünce ise, aydınlanma ihtiyacını karşılamaktan uzak olacağı için kabul edilemez; kaldı ki iptal davasının açılmasının süre ile sınırlandırıldığı (TTK 445) da hatırdan çıkarılmamalıdır.

İnceleme hakkının genel kurul dışında kullanılması durumunda, inceleme hakkını kullanan pay sahibinin diğer pay sahiplerine kıyasla daha fazla bilgiye sahip olacağı rahatlıkla söylenebilir ve giderek bu durumun pay sahipleri tahtında eşitliği bozduğu savlanabilir⁷³. Nitekim, aktif bilgi alma hakkı açısından benzer bir durum vaki olduğundan, TTK Tasarısı'na Adalet Komisyonu tarafından iki cümle eklenmiştir. Buna göre *“pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu hâlde*

⁷⁰ Aynı yönde ERDEM, Bilgi Alma, N. 8. Benzer minvalde bkz. KARAMETAXAS, Xenia Elisa, L'engagement des Investisseurs Institutionnels: Enjeux et Perspectives de la Prise de Décisions Collectives, Zürich 2020, s. 138.

⁷¹ NOMER ERTAN, s. 471.

⁷² YILDIZ, s. 174 vd.; KAYA, Özel Denetim, s. 62. Ayrıca etraflıca bir inceleme için bkz. BİLGİLİ, Fatih/GÜRBÜZ GÖKBERK, İdil Nur: “Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı”, Prof. Dr. Hasan Pulaşlı'ya Armağan, C. I, Ankara 2023, s. 197-219.

⁷³ Bilginin herkese açıklanması/kolektif olması gerektiği yönünde bkz. HÉRITIER LACHAT, s. 8.

yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz.”⁷⁴ Görüldüğü üzere, kanun koyucu bilgilenme/aydınlanma hususunda pay sahipleri arasında eşitliği temine yönelik bir hüküm serdetmiştir. Aynı eşitlik, bilgi alma hakkının bir diğer ayağı olan inceleme hakkı açısından da cari olmalı ve bilgilenme hususunda ortaya çıkan asimetri giderilmelidir.

Bu sebeplerle, genel kurul dışında yapılan inceleme suretiyle elde edilen bilgilerin diğer pay sahiplerinin de erişimine açılması gerekmektedir. Bu noktada de lege ferenda bir dilek olarak, pay sahiplerinin (genel kurulda iletilen bir soruya ilişkin olsun veya olmasın) genel kurul toplantısı dışında inceleme hakkını kullanmak suretiyle tetkik ettiği evrakın, talep halinde derhal istemde bulunan pay sahibinin incelemesine ve en geç ilk genel kurul toplantısında tüm pay sahiplerinin de erişimine sunulmasının gerektiği yönünde bir düzenlemenin yerinde olacağı kanaatindeyiz⁷⁵. Buna mukabil, de lege lata, TTK 437.2 hükmünün son iki cümlesinin

⁷⁴ Önemle belirtmek gerekir ki, Adalet Komisyonu tarafından eklenen bu ifadeler TK 437 hükmünün sistemine aykırılıklar barındırdığı gibi bilginin diğer pay sahipleri ile paylaşılmasının talep şartına bağlanması ve giderek bunun genel kurulda ileri sürülebileceği gibi bir anlama müsaade eden lafzı sebebiyle eleştiriye açıktır. Ayrıca inc. **YANLI**, Veliye: “Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Bağlamında Yatırımcı İlişkileri Bölümünün İşlevi”, BAÜHFD, C 16, S. 197-198, 2021, s. 19 vd.; **DURAL**, Halil Ali: “Anonim Şirket Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Talep Ettiği Bilginin Genel Kurul Dışında Verilmesinin Sonuçları”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler – Tartışmalar) 19 Haziran 2019, İstanbul 2020, s. 279-280; **BİLGİLİ/GÜRBÜZ GÖKBERK**, s. 210 vd.

Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, TK 437.2’nin son iki cümlesi aktif bilgi alma hakkının genel kurul dışında kullanılabilmesi manasına gelmemektedir. Aktif bilgi alma hakkı yalnızca genel kurulda kullanılabilir. Mezkûr düzenleme şirket yönetimi üzerinde etkisi bulunan pay sahiplerinin genel kurul dışında elde ettiği bilgilerin diğer pay sahiplerine de teminine odaklı ayrı bir düzenlemedir. Detayı için bkz. **DURSUN**, s. 163 vd.

⁷⁵ Ayrıca bkz. ve inc. İsvBK (2023) 697.3. Yine bkz. **KAYA/YALÇIN**, s. 11 vd.; **BİLGİLİ/GÜRBÜZ GÖKBERK**, s. 215; **DURAL**, s. 281.

Öte yandan, TK 199.4-c.2 uyarınca hakim şirket tarafından düzenlenecek raporların hazırlanması maksadıyla bağlı şirketin birtakım belgelerinin hakim şirkete verilmesi durumunda, bağlı şirketteki diğer pay sahiplerinin bu belgeleri talep edip edemeyeceği üzerinde durulabilir. Meseleyi ele alan *Okutan Nilsson*, TK 437.2’nin son iki cümlesinin mehzazı olan Alman hukukunda yer verilen istisnaya da temas ederek (AktG § 131.4), hakim şirket ile bağlı şirketin diğer pay sahiplerinin bilgi alma hakkı bakımından eşit konumda olmadığı, TK 199.4 ile bilgi alma hakkının açıkça düzenlendiği, şirketler topluluğu düzenlemelerinin hakim şirketin bağlı şirket hakkında bilgi sahibi olmasını da gerektirdiğinden bahisle bu hâlde TK 437.2-son iki cümle düzenlemesinin uygulanamayacağını ifade etmektedir (**OKUTAN NİLSSON**, Gül: “Türk Şirketler Topluluğu Hukukunun Hedefleri Bakımından İşlevsel Bir İnceleme ve

inceleme hakkı bakımından da kıyasen uygulanmasının önünde bir engel yoktur.

C. Talep ve İzin

Kanun koyucu inceleme hakkının fiilen kullanılabilmesi için genel kurulun açık iznini veya yönetim kurulunun bu yönde bir kararını gerekli görmüştür. Diğer bir deyişle, aktif ve pasif bilgi alma hakkının aksine inceleme hakkı, pay sahibine doğrudan ilgili belgeleri inceleme imkanı sunmamaktadır.

İnceleme hakkını kullanmak isteyen pay sahibi, bu yöndeki talebini genel kurula “veya” yönetim kuruluna -kanun herhangi bir şekil şartı öngörmediğinden- yazılı veya sözlü olarak ve fakat talep konusu anlaşılır şekilde iletmelidir⁷⁶. Talep mutlaka daha önce aktif bilgi alma hakkının istimali kapsamında yöneltilmiş bir soru dahilinde ileri sürülmelidir. Herhangi bir soru tahtında ileri sürülmeyen ve genele yönelik inceleme taleplerinin reddi gerekir. Fakat buradaki soru ifadesini geniş anlamak, belirli bir meselenin çözümüne yönelik ve somuta indirgenebilir aktif bilgi alma taleplerini de bu kapsamda mütalaa etmek gerekir.

Genel kurul toplantısı esnasında, inceleme talebi genel kurula ve yahut yönetim kuruluna yöneltilebilir⁷⁷. Genel kurul toplantısı dışındaki dönemde ise bu talebin muhatabı, sürekli bir organ olması sebebiyle yönetim kuruludur. Bununla birlikte yönetimin kayyım tarafından yürütüldüğü durumlarda talebin muhatabı kayyımdır. Genel kurul ve yönetim kurulu, inceleme talebine ilişkin kararı olağan toplantı ve karar

---

Özellikle Hâkim Şirketin Bilgi Alma Hakkı”, Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Saygı Konferansı, 2018, s. 44-49).

⁷⁶ KAYA, Bilgi Alma, s. 295 ve dn. 63’te anılan yazar; AKBAY, s. 326-327. *Pulaşlı*, talebin yazılı olarak iletilmesi gerektiğinden bahsetmektedir (PULAŞLI, s. 2306). Bu yönde bir ilk derece mahkemesi kararı şöyledir: “... ancak ortağa genel bir inceleme hakkı verilmemiş, ortağın somut olarak neyi incelemek istediğini bildirmesi gerektiği...” Karar için bkz. Y. 11. HD, 13.11.2017, E. 2016/3710, K. 2017/6108 (Kazancı, Erişim Tarihi: 15.12.2022).

⁷⁷ AKBAY, s. 324, 328, 335. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, fiiliyatta çoğu hâlde yönetim kurulu üyelerinin ekseriyetinin genel kurul toplantılarına katılmadığı unutulmamalıdır. Dolayısıyla birçok durumda yönetim kurulunun talebi değerlendirerek ve giderek o esnada gerekli nisaplara riayet ederek karar vermesi mümkün gözükmemektedir.

Talebin genel kurulda ileri sürülmesi hâlinde genel kurulun karar vereceği, diğer hâllerde yönetim kuruluna başvurulması gerektiği yönünde bkz. WEBER, Rolf H.: Basler Kommentar Obligationenrecht II, Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Watter, Rolf (Editörler), 5. Baskı, Basel 2016, Art. 697, N. 18.

yetersayıları dahilinde alacaktır (TTK 390.1, 418)⁷⁸. İnceleme talebi pay sahipliği sıfatından kaynaklanıp kişisel niteliği haiz bir iş olarak mütalaası mümkün olmadığından, TTK 436.1 bağlamında oydan yoksunluk kapsamında değildir⁷⁹. Yine yönetim kurulu üyesi, kendisinin veyahut TTK 393.1’de yer verilen kişilerin inceleme talepleri bakımından müzakerelere katılmaktan yasaklı konumda değildir.

Genel kurul ve yönetim kurulunun hangi gerekçelerle ret kararı verebileceği TTK 437.4’te açıkça belirtilmemiştir. Ancak inceleme hakkının, genel kurulda yöneltilen soruya bağlanmış olması ve aktif bilgi alma hakkı açısından getirilen sınırlamaların inceleme hakkı açısından da evleviyetle uygulanması gerekliliğinden hareketle TTK 437.3’te zikredilen şirket sırrı ve menfaatinin korunması gereken hallerde inceleme talebinin reddi mümkündür. Bunun yanında hiç şüphesiz TMK 2 hükmünde ifadesini bulan dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırı taleplerin de reddedilebileceği rahatlıkla söylenebilir. Öte yandan, izin kararı ancak soruyu ilgilendiren evraka ilişkin olarak verilebilir, bunun ötesine yönelik talepler reddedilir. Kanaatimizce, genel kurul ve yönetim kurulu bunların ötesine geçerek ret kararı veremez⁸⁰. Genel kurul ve yönetim kuruluna bu yönde bir takdir hakkı tanımak, çoğu halde inceleme hakkını işlevsiz kılacak ve giderek hakkın müktesep karakteri ve TTK 437.6 hükmü ile modern şirketler hukuku temayüllerine⁸¹ aykırılık teşkil edecektir. Zira, hakim konumda olmayan ve şirket işlerine yabancı

⁷⁸ İlgili nisap hükümlerinde esas sözleşme ile ağırlaştırmaya cevaz verilmiş olsa dahi, inceleme hakkının mahiyeti gözetildiğinde, inceleme talebine ilişkin kararlar bakımından nisapların ağırlaştırılmasının mümkün olmadığını kabul etmek gerekmektedir (TK 437.6). Aksinin kabulü, inceleme taleplerinin dolaylı yoldan önünün kesilmesi sonucunu doğuracaktır. İsviçre hukukunda bu yönde bkz. **GABRIELLI**, Fabrizio, Das Verhältnis des Rechts auf Auskunftserteilung zum Recht auf Einleitung einer Sonderprüfung, Zürich 1997, s. 44, dn. 194.

⁷⁹ Ayrıca TK 436.1 hükmünde öngörülen “*kişisel nitelikte iş...*” kavramının nasıl yorumlanması gerektiği hususunda bkz. **KENDİGELEN**, Abuzer/**ZENGİN**, İbrahim Çağrı: “Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Yönetim Kurulu Üyelerinin Mali Haklarına İlişkin Oylamada Üye Pay Sahipleri Oy Hakkından Yoksun Mudur?”, Prof. Dr. Rıza Ayhan’a Armağan, C. I, Ankara 2022, s. 387-395.

⁸⁰ Genel kurul ve yönetim kurulunun takdir hakkının bulunmadığı yönünde bkz. **AKBAY**, s. 330-331. İsviçre hukukunda ise genel kurul ve yönetim kurulunun takdir hakkının bulunduğu savunulmaktadır. Bu yönde bkz. **TRIGO TRINDADE**, Rita: Commentaire Romand Code des Obligations II, Tercier, Pier/Amstutz, Marc/Trigo Trindade, Rita (Editörler), 2. Baskı, Basel 2017, Art. 697, N. 64; **WEBER**, Art. 697, N. 18. Aksi yönde bkz. **GABRIELLI**, s. 45.

⁸¹ Bkz. **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1007a.

azınlık pay sahiplerinin inceleme talepleri tabir caizse hakim pay sahiplerinin ve bunların atadığı yönetim kurulu üyelerinin insafına bırakılmış olacaktır. Bu görüşümüzü destekleyen bir diğer husus ise, TTK ile inceleme hakkının kapsamının soru ekseninde sınırlandırılmış olması ve daha baştan inceleme hakkının gelişigüzel kullanılmasının önüne geçilmiş olmasıdır.

Bununla birlikte eklemek gerekir ki, talebin genel kurula yöneltilmesi ve giderek genel kurulun reddetmesi halinde, talebin bu defa yönetim kurulunun önüne getirilmesinde bir engel bulunmamaktadır^{82, 83}. Bir kere, TTK 437.4'te açıkça "*veya*" ifadesi kullanılarak organların alternatif olarak yetkili olduğuna vurgu yapılmıştır. Öte yandan, yönetim kurulu ile genel kurul arasında altlık-üstlük ilişkisinin bulunmadığı genelin kabulüdür. Kaldı ki, genel kurulun kanuna, esas sözleşmeye veya dürüstlük kuralına aykırı kararlarına karşı yönetim kurulunun da iptal davası açma hakkına sahip olduğu; eş deyişle yönetim kurulunun mutlak surette genel kurul kararları ile bağlı olmadığı ifade edilmelidir. Dahası, genel kurulun TTK 437.3-4 hükümlerine aykırı kararının TTK 447.1.b uyarınca batıl olduğu da savunulabilir. Yine, inceleme talebinin reddi hâlinde pay sahibinin bilgilendirme hususundaki menfaatine önem veren kanun koyucu, ETTK'de mevcut olmayan dava hakkını ihdas etmiştir. Dolayısıyla, mümkün mertebe pay sahibinin bilgiye ulaşması önündeki engelleri kaldırmaya odaklanan bir kanun düzeninde, genel kurulun haksız kararı karşısında pay sahibinin yönetim kuruluna başvuramayacağını savlamak yerinde olmayacaktır. Ayrıca, inceleme talebinin genel kurula sunulmaksızın doğrudan yönetim kuruluna iletilmesi hâlinde inceleme talebi olumlu

⁸² Ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. **AKBAY**, s. 333 vd.

⁸³ İsviçre hukukunda genel kurul ve yönetim kurulunun inceleme talepleri bakımından alternatif yetkili olduğu, organlardan birinin vereceği olumlu kararın kâfi geleceği, bununla birlikte şirket menfaatlerinin ve ticari sırların korunmasının icap ettiği hâllerde genel kurulun iznine rağmen yönetim kurulunun inceleme hakkını kullandırmaktan imtina edebileceği genel olarak dile getirilmektedir. Bu yönde bkz. **KUNZ**, Peter V., *Der Minderheitenschutz im Schweizerischen Aktienrecht*, Bern 2001, s. 831-832; **MAROLDA MARTINEZ**, Larissa, *Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht*, Zürich 2005, s. 201-204; **GABRIELLI**, s. 44-45; **HORBER**, Felix, *Die Informationsrechte des Aktionärs*, Zürich 1995, s. 204-205. Bununla birlikte, öncelikle yönetim kuruluna başvurulması gerektiği, ancak yönetim kurulunun olumsuz kararını takiben genel kurula başvurulabileceği de savunulmaktadır. Bkz. **RUFFIEUX**, Pierre, *Le droit des actionnaires d'être renseignés sur les affaires de la société anonyme*, Estavayer-le-Lac 1950, s. 61.

sonuçlanabilecek olan pay sahibinin, talebini genel kurula sunmuş olması sebebiyle cezalandırılması yerinde olmayacaktır.

Bütün bunlara mukabil, genel kurulun incelemeye müsaade eden kararı TTK 437.3 hükmüne aykırı ise, yönetim kurulunun özen ve sadakat yükümlülüğü dahilinde şirket menfaatini gözeterek hareket etmesi, lüzumu hâlinde incelemeye müsaade etmemesi veyahut şartları mevcutsa genel kurul kararının iptali davası açması gerektiği kanaatindeyiz⁸⁴. Bunlara ek olarak talebin, önce yönetim kuruluna yöneltilmesi ve ret kararını takiben bu defa genel kurula sunulması da mümkündür (inc. TTK 614.2). Fakat, TTK 437.5'te öngörülen dava yoluna gidilebilmesi için organlardan birinin ret kararı kâfidir.

Önemle eklemek gerekir ki, şirketin yönetimine uzak ve çoğunluğun tahakkümünde bulunan genel kurulun birçok hâlde sağlıklı karar vermesinin pek mümkün olmadığı aşikardır. Bir kere, şirketin yönetimine yabancı olan bir organın şirket sırrı ve giderek korunması gereken diğer şirket menfaatlerini ne surette takdir edeceği şüphelidir. Bu bağlamda, genel kurul toplantısına iştirak eden yönetim kurulu üyelerinin mesele hakkındaki görüşlerine müracaat edilmesi gerekeceği aşikardır. Diğer taraftan, çoğunluk ilkesinin hakim olduğu anonim şirket yapısı içerisinde, azınlığın yönelttiği inceleme talebine olumlu cevap verilmesi de pek olası değildir. Son olarak, inceleme talebinin genel kurul tarafından haksız olarak reddi halinde, genel kurula karşı işletilebilecek sorumluluk hükümlerinin bulunmaması da üzerinde durulması gereken ve bilhassa azınlık pay sahiplerinin konumunu olumsuz etkileyen bir diğer durumdur. Bu bağlamda, inceleme hakkının genel kurulun iznine tabi kılınması hususu sorgulanmaya muhtaçtır⁸⁵.

⁸⁴ Bu halde yönetim kurulunun incelemeyi reddedebileceği yönünde bkz. **AKBAY**, s. 336 vd.; ayrıca İsviçre hukuku bakımından bkz. yuk. dn. 83. Bu noktada çalışmanın hacmini artırmamak amacıyla meseleye etraflıca girmemekle beraber yönetim kurulu üyelerinin genel kurul kararlarının icrasından kaynaklanan sorumluluğu hususunda bkz. **ÇAMOĞLU**, Ersin: "Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Kararlarının İcrasından Doğan Sorumluluğu Konusunda Yeni Gelişmeler", **BATİDER**, C. VI, S. 2, 1971, s. 283-296.

⁸⁵ Nitekim bu hususlar İsviçre hukukunda dile getirilmiş, giderek kanun koyucu tarafından da dikkate alınmış ve 1 Ocak 2023 ile yürürlüğe giren revizyon ile birlikte genel kurulun incelemeye izin verme yetkisi kaldırılmıştır. Bu hususta bkz. *Message concernant la modification du code des obligations (Droit de la société anonyme)*, FF 2017 353. Ayrıca bkz. **SÜMER**, s. 252-253.

Öte yandan İsviçre hukukunda, azınlık hakkı olarak tanzim edilen inceleme hakkının daha sağlam zemine oturması amacıyla, yönetim kurulunun talebi aldıktan sonra

Öte yandan, inceleme kanunun açık müsaadesi çerçevesinde uzman aracılığıyla da yapılabilir⁸⁶. Bu suretle, özel bir bilgi ve deneyim gerektiren şirket evrakının, uzman kişiler vasıtasıyla incelenmesi ve pay sahibinin bu anlamda gerekli bilgiye ulaşması sağlanmıştır. Bu bağlamda, uzman sayısı yönünden bir sınırlama getirilmemiştir; madde lafzında geçen “*bir uzman*” ifadesi bu yönde bir sınırlama değildir⁸⁷. Zira inceleme konusu evrak birden fazla kişinin uzmanlık alanına dahil olabilir.

Ayrıca, kanun koyucu ETTK’nin aksine pay sahiplerine yönelik bir sır saklama yükümlülüğü getirmemiştir. Kanaatimizce, kanun koyucunun bu tercihi yerindedir⁸⁸. Bir kere, TTK 437.3 hükmüyle inceleme hakkının sınırları çizilmiş ve bu noktada yönetim kurulu veya genel kurula, şirket sırrının açıklanacağı hususlarda önleyici bir görev yüklemiştir. Bunun ötesine geçerek, tek borç ilkesini aşar şekilde pay sahiplerine sır saklama yükümlülüğü getirmek anonim şirket felsefesine aykırıdır.

Bu bağlamda, inceleme yapacak uzmanın sır saklama yükümlülüğü olan kişilerden olmasının zorunlu kılınması veya giderek bu yönde bir taahhüt talep edilmesi mümkün değildir⁸⁹. Zira şirket sırlarının açıklanması veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girmesi durumunda zaten yönetim kurulu veya genel kurul incelemeye izin

---

dört ay içerisinde incelemeyi sağlaması ve giderek talebin reddinin ise yazılı ve gerekçeli olması gerektiği düzenlenmiştir [İsvBK (2023) 697a.2-3]. Bu değişikliklerin Türk hukukuna da aktarılmasının yerinde olacağı yönünde bkz. **İLBASMIŞ HIZLI-SOY**, s. 169-170. Dört aydan ziyade bir aylık bir sürenin daha yerinde olacağı yönünde bkz. **KAYA/YALÇIN**, s. 20.

⁸⁶ Yeri gelmişken, hükmün lafzının yanlış yoruma müsait olduğunu belirtmek gerekir. Gerçekten ikinci cümlede geçen “izin alındığı takdirde” ifadesinin, incelemeye ilişkin ilk cümledeki izni mi kastettiği yoksa bizatihi uzmana ilişkin ikinci bir izinden mi bahsettiği tam olarak anlaşılamamaktadır. İlk cümlede yalnızca genel kurulun izninden bahsedilmiş ve fakat yönetim kurulunun kararına yer verilmiş olması da, ikinci cümledeki iznin müstakil bir izin olduğu düşüncesine götürebilecektir. Fakat buradaki izin ifadesinin, inceleme hakkının kullanımına ilişkin -geniş anlamdaki- izin olarak mütalaa olunması gerekmektedir. Aksinin kabulü, meselenin uzmanı olmayan pay sahibinin inceleme hakkını kullanmaya mecbur bırakılması sonucunu doğuracaktır ki, kabulü mümkün değildir.

⁸⁷ **DOLU**, s. 211-212. Ayrıca önemle eklemek gerekir ki, pay sahibinin genel kurula temsilci marifetiyle dahli de mümkündür. Bu ihtimalde inceleme hakkının temsilci tarafından kullanılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu kişi uzman olmasa dahi inceleme hakkını istimale konu edebilir.

⁸⁸ Aksi kanaatte bkz. yuk. dn. 11. Ayrıca bkz. **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, s. 508.

⁸⁹ Aksi yönde **KARASU**, s. 81; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, s. 509; **ŞENER**, s. 523.

vermekten imtina edebilecektir⁹⁰. Öte yandan, böyle bir kabul TTK 437.6 hükmünü aşar şekilde, Kanun'da öngörülmemiş bir unsur vasıtasıyla müktesep hakkın sınırlanması neticesine sebebiyet verecektir. Bununla birlikte, bilhassa uzmanın kişiliğinden ve uzmanlık niteliğinden kaynaklı problemleri önlemek adına uzmanın, söz gelimi bilirkişi siciline kayıtlı kişilerden olması gerektiği yönünde bir düzenleme tercih edilebilir⁹¹.

Son olarak, pay sahibinin inceleme talebi gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını teşkil eder ve buna yönelik talepler gündemde bulunmadığı gerekçesiyle reddedilemez⁹².

D. İnceleme Hakkının Konusu ve Kapsamı

İnceleme hakkının konusunu “*şirketin ticari defterleriyle yazışmaları*” oluşturur. Ticari defter ve yazışmalar kavramlarının geniş algılanması gerektiği öğretide ittifakla ifade edilmektedir⁹³. Gerçekten de, pay sahibinin incelemesi gereken evrakın dar yorumlanması çoğu halde bilgiyi taşıyan evraka ulaşmayı ve giderek bilgi edinilmesini zorlaştıracak gibi fıkradaki sayımın tahdidi olduğunu kabul etmek de mümkün değildir. Bu sebeple, inceleme hakkının konusunun şirket tarafından tutulan her türlü kaydı kapsadığı rahatlıkla savlanabilir⁹⁴. Bu kapsama, kanun gereği tutulması zorunlu ve ihtiyari olan defterler, haberleşme kayıtları, makbuzlar, elektronik kayıtlar vd. şirketin faaliyetine dahil her türlü kayıt girer⁹⁵.

Burada bir parantez açarak, ticari defterler ve bilhassa yazışmalar kavramına temas etmek istiyorum. Ticari defterler kavramının açıkça zikredilmesi kanaatimizce yerinde bir tercihtir. Fakat “*yazışmalar*” ifadesi

⁹⁰ DOLU, s. 211.

⁹¹ Bu yönde bir düzenleme örneği için bkz. FrTK R225-94.

⁹² TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1014c; KAYA, Bilgi Alma, s. 297; PULAŞLI, s. 2306; ŞENER, s. 523; ATALAY, s. 61. Nitekim madde gerekçesinde de bilgi almanın gündem ile sınırlı olmadığı açıkça ifade edilmiştir (bkz. KAYA, TK, s. 517). Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı ve inceleme hakkı, gündemde yer almasa bile ve giderek gündemde yer verilmeyen hususlara ilişkin olarak dahi kullanılabilir. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. DURSUN, s. 85-88. İnceleme hakkının gündemle ilişkili durumları kapsadığı yönünde bkz. ALTAY, Sıtkı Anlam: “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler”, GSÜHFD, S. 2, 2013, s. 68.

⁹³ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1014c; KAYA, Bilgi Alma, s. 297-298. İsviçre öğretisinde bkz. BERİŞHA, Elma: “La Diffusion de la Notion d’ayant Droit Économique en Droit Suisse des Sociétés”, Vers le Sommet du Droit, Trigo Trindade, Rita/Bahar, Rashid/Neri-Castracane, Giulia (Editörler), Zürih 2019, s. 136.

⁹⁴ KARASU, s. 85. HÄNNI, Lino, La Responsabilité des Administrateurs Hors de la Faillite de la Société Anonyme, Basel 2016, s. 220.

⁹⁵ KAYA, Bilgi Alma, s. 298; KARASU, s. 85; ATALAY, s. 62.

inceleme hakkının mahiyetine uygun düşmeyen bir terimdir⁹⁶. Mehaz düzenlenmeden esinlenildiği anlaşılan bu kavram yerine daha bütünleyici, kapsamlı ve yoruma kapalı ve giderek teknolojik gelişmeleri de kapsayacak bir ifadenin kullanılması icap eder⁹⁷.

Bununla birlikte, somut incelemenin kapsamına ilişkin TTK 437.4 şöyle bir sınırlandırma getirmiştir: Şirketin ticari defterleri ve yazışmaları dahilinde ancak pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlar incelenebilecektir⁹⁸. ETTK’de mevcut olmayan bu sınırlama ile inceleme hakkının aktif bilgi alma hakkı dahilinde ileri sürülen bir soru dayanak alınarak kullanılması ve somut olarak incelemeye konu olacak evrakın buna göre tayin edilmesi amaçlanmıştır. Bu değişiklik kanaatimizce, inceleme hakkının anonim şirket yapısına aykırı bulunan denetim mahiyetini törpülemek gayesiyle hakkın muğlak bir talep dahilinde kullanılmasının önüne geçilmesi ve giderek muayyen bir meseleyle ilişkisinin kurulması ve aynı zamanda şirketin gizlilik alanına muhtemel saldırıların önünde TTK 437.3 hükmü dışında ikinci bir bariyer temini amacıyla getirilmiştir.

Üzerinde inceleme yapılabilecek evrak şirket evrakıdır; bunun ötesine geçerek denetçiye ait evrak vs. üzerinde inceleme yapılamaz. Yine benzer şekilde, şirketin yöneticilerinin kişisel belgeleri veya emre amade tuttukları belge ve kayıtlar inceleme hakkı gerekçe gösterilerek incelene-meyecektir⁹⁹.

Pay sahibinin inceleme hakkının bağlı şirketleri kapsayıp kapsamadığı meselesi öğretilerde tartışmalıdır. Öncelikle ifade etmek gerekir ki, aktif bilgi alma hakkının (m. 437.2) aksine TTK 437.4 hükmünde bu yönde bir

⁹⁶ İfadeyi tevil etmek zımında, kanun koyucunun “yazışmalar” ifadesi ile “yazışmaların dahi” inceleme hakkının kapsamına girdiğini belirtmek suretiyle hakkın genişliğine vurgu yapmak istediği savlanabilir.

⁹⁷ Bkz. **İLBASMIŞ HIZLISOY**, s. 169. Nitekim İsviçre’de yapılan değişiklikle beraber İsvBK’nın Fransızca metninde yer alan “la correspondance” ifadesi terk edilmiş, yerine “les dossiers” ifadesi kullanılmıştır. Bkz. İsvBK (2023) 697a.1.

⁹⁸ Bu yönde bir ilk derece mahkemesi kararı şöyledir: “...TTK md. 437/4’te yer alan ‘pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için’ ifadesi ve aynı maddenin gerekçesinde yer verilen ‘Ancak kanun inceleme hakkını kaynak kanundan farklı olarak bir soru bağlamında tanımlar.’ ifadesi ile incelemenin konusu soru ile sınırlı olmak kaydıyla şirketin defterleri ile diğer kayıt ve yazışmaları olarak belirlenmiştir. Davacı taraf ise anılan fıkra aykırı olarak genel kurul dışında ve inceleme hakkını soru ile sınırlamayıp genel inceleme talebinde bulunmuştur. Bilgi alma ve inceleme talebinin yasaya uygun kullanılması nedeniyle davanın reddine...” Bkz. İstanbul BAM, 14. HD, 27.09.2022, E. 2022/1576, K. 2022/1176, (Lexpera, Erişim Tarihi: 25.03.2025).

⁹⁹ Benzer yönde görüş için bkz. **KARASU**, s. 85.

düzenleme mevcut değildir. Fakat burada bilinçli bir susma mı yoksa kanun boşluğu mu olduğu üzerinde durmayı gerektirir¹⁰⁰. Zira, hakim şirket pay sahipleri gerekli bilgiye erişebilmek için bağlı şirket evrakı üzerinde inceleme yapmak isteyebilir.

Kaya, inceleme hakkının anonim şirket yapısına aykırı olarak kabul edildiği bir ortamda, hakim şirketin pay sahiplerinin, bağlı şirkete ait evrak üzerinde inceleme yapabileceğinin savunulamayacağını ve böyle bir kabulün şirketlere zarar verebileceğini ifade etmektedir¹⁰¹.

Öztek, hakim şirket pay sahiplerinin bazı hallerde bağlı şirkete ait evrakı inceleyebileceğini bir İsviçre Federal Mahkemesi kararına atıfla savlamaktadır¹⁰².

Tekinalp, pay sahibinin bağlı ortaklıklarla ilgili olarak inceleme hakkı bulunmadığını ifade etmektedir¹⁰³.

Çelebi ise, hakim şirket pay sahibinin bağlı şirketlere ait evrakı inceleyememesinin bilgi alma hakkını kısıtlayıcı etki doğuracağını, bilgi alma hakkına ilişkin hükümler bir bütün olarak değerlendirildiğinde hakim şirket pay sahibine bu yönde bir hak tanınmasının gerektiğini, TTK 437.2 hükmünde yer verilen “*Bilgi verme yükümü, 200 üncü madde çerçevesinde şirketin bağlı şirketini de kapsar.*” cümlesinin kıyasen uygulanabileceğini savlamaktadır¹⁰⁴.

Kanaatimizce, kanun koyucunun inceleme hakkı açısından TTK 437.2’deki ifadeden ayrılması bilinçli bir tercihtir¹⁰⁵. Bir kere TTK

¹⁰⁰ Hakim şirket pay sahibinin, bağlı şirket evrakına ilişkin inceleme yapabileceğine dair bir İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. ATF 132 III 71.

¹⁰¹ **KAYA**, Bilgi Alma, s. 299.

¹⁰² **ÖZTEK**, Selçuk: “Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı”, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’in Hatırasına Armağan, Ankara 1986, s. 312.

¹⁰³ **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1012d, 2119. Benzer yönde görüşler için bkz. **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, s. 508; **DOLU**, s. 210.

¹⁰⁴ **ÇELEBİ**, Ali Ergin: “Şirketler Topluluğunda Hâkim Şirket Pay Sahiplerinin Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma Hakkı”, GSÜHFD, S. 2, 2018, s. 537 vd.

¹⁰⁵ Bir ilk derece mahkemesi kararı şu şekildedir: “*Davacının hissedarı olduğu davalı ...’nin 2021 Mali yılına ilişkin 05/07/2022 tarihli olağan genel kurulunun 2. gündem maddesinde ve toplantı tutanağının ekinde davacı tarafın bilgi alma ve inceleme talebinde belirtilen hususlarda TTK 200 ve 437/5 maddesi kapsamında davacı tarafa bilgi verilmek suretiyle bilgi alma hakkının kullandırılmasına ve davalı ...’nin bu husustaki 2021 mali yılına ilişkin ticari defter ve kayıtları ile belgeleri üzerinde davacı azlık pay sahibinin hazır edeceği bir uzmanında hazır bulunacağı gün ve saatte şirket nezdinde (ve merkezinde) en fazla 3 iş günü boyunca inceleme yapılmasına TTK’nın 437. maddesinin 5. fıkrası uyarınca izin verilmesine, davacı*

437.2'deki ifade esasen TTK 200 hükmünün tekrarından ibarettir. Dolayısıyla esas düzenleme TTK sistematığı açısından m. 195-209 arasında düzenlenen şirketler topluluğu bahsinde öngörülmüştür. İlgili düzenlemeler incelendiğinde hakim şirket pay sahiplerine bağlı şirket evrakı üzerinde inceleme yapmaya olanak sağlayacak bir imkan tanınmamıştır. Şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeler kapsamında dahi öngörülmeleyen bir hususun, kıyas yoluyla uygulanması mümkün değildir. Öte yandan, her ne kadar bir şirketler topluluğu yapısı söz konusu olsa dahi, bu durum şirketlerin ayrı tüzel kişilikleri olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Bu sebeple, hakim şirket ile bağlı şirket arasındaki ilişkilerin bu bağlamda yorumlamaya tabi tutulması ve giderek tereddüt halinde bu tüzel kişilik ayrılığı lehine yorum yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Son olarak temas etmek istediğimiz iki mesele bulunmaktadır. İlk olarak inceleme hakkı kapsamında suret alma imkanı mevcut değildir¹⁰⁶. Zira, pasif bilgi alma hakkını düzenleyen TTK 437.1 hükmünde dahi, tahdidi olarak zikredilen birtakım evrakın suretinin alınmasına imkan verilmiştir. Bu sebeple, inceleme hakkı kapsamında da evleviyetle suret alınması mümkün değildir¹⁰⁷. İkinci olarak, inceleme hakkı istimal edilirken aynı meseleye dair ek soruların yöneltilip yöneltilmeyeceğini de ele almak gerekir. Kanaatimizce de, inceleme hakkı bu manada dar tutulmalı, şirket evrakının incelenmesi ile iktifa edilmeli, bunun ötesine geçen bilgi alma talepleri inceleme hakkı kapsamında mütalaa edilmemelidir¹⁰⁸.

IV. İNCELEME HAKKININ SINIRLARI

Sermaye şirketi olması itibarıyla anonim şirket pay sahiplerinin menfaati ile şirket menfaatlerinin çatışması mümkündür. Bilhassa pay

---

tarafın bağlı şirketi olan ... Ticaret A.Ş.'nin ticari defter ve kayıtlar ile belgeleri üzerinde inceleme yapılması ve belge verilmesi talebinin TTK 200 maddesi gereğince bağlı şirket yönünden sadece bilgi alma hakkının kullanılması mümkün olup kayıtlar üzerinde inceleme yapılması yasa gereği mümkün olmadığından reddine karar vermiştir." Karar için bkz. İstanbul BAM, 43. HD, 10.04.2023, E. 2023/538, K. 2023/381, (Lexpera, Erişim Tarihi: 25.03.2025).

¹⁰⁶ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1014c.

¹⁰⁷ İsviçre hukukunda, inceleme esnasında pay sahiplerinin not alabileceği düzenleme altına alınmıştır [İsvBK (2023) 697a.2]. Revizyon ile getirilen bu düzenlemeye ilişkin görüşler için bkz. İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 170. Yazar, İsviçre'de yapılan değişikliğin Türk hukukuna aktarılmasında ve "izin alındığı takdirde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir" şeklindeki düzenlemenin muhafazası gerektiği görüşündedir (İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 170).

¹⁰⁸ DURSUN, s. 188-191.

sahiplerinin, şirketle rekabet etmeme yükümlülüklerinin bulunmaması ve şirket borçlarından sorumlu olmamaları da pay sahipleri ile şirketin menfaatlerinin her daim aynı istikamette olmadığını göstermektedir. Bu açıklamalardan hareketle, anonim şirketin pay sahiplerinden (ve dolaylı olarak kamudan) gizli bir koruma çemberi (sahası) olduğu/olması gerektiği rahatlıkla söylenebilir. İşte, inceleme hakkı tahtında, pay sahibinin bilgilenmedeki menfaati ile şirketin sırlarını koruma ve çıkarlarını gözetmedeki menfaati çatışmaktadır. Bu çatışma, inceleme hakkının sınırlarını tespit hususunda yol göstericidir.

Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK 437.3 şu şekildedir: *“Bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir.”* Görüldüğü üzere anılan düzenleme ile bir yandan bilgi verilmesi isteminin hangi gerekçelerle reddedilebileceği düzenlenirken öte yandan bilgi alma hakkının (objektif) sınırları¹⁰⁹ hüküm altına alınmaktadır.

Mezkûr fıkra lafzı itibarıyla bilgi verilmesi durumuna hasredilmiş ve giderek aktif bilgi alma hakkının sınırlarını çizer gözükmektedir. Bunun yanında, inceleme hakkını düzenleyen TTK 437.4 hükmü açıkça inceleme hakkının sınırlarını vazetmemiştir¹¹⁰. Fakat bilgi alma hakkının eş değeri olarak nitelenebilecek olan inceleme hakkı açısından da TTK 437.3 hükmünde öngörülen sınırların evleviyetle işler kılınması gerekir¹¹¹. Zira bilgi verilmesi durumunda gündeme gelen riskler nihayetinde bir bilgi edinme aracı olan inceleme hakkının kullandırılması bakımından da söz konusudur. Bu kapsamda TTK 437.3 hükmünde öngörülen sınırlar inceleme hakkı açısından da caridir¹¹². Nitekim madde gerekçesinde de bu husus açıkça ifade edilmektedir¹¹³.

¹⁰⁹ Objektif sınır hakkında bkz. **KAYA**, Bilgi Alma, s. 263 vd.

¹¹⁰ Bu meyanda önemle belirtmek gerekir ki, inceleme hakkını düzenleyen mehz İsvBK 697.3 hükmünde açıkça inceleme hakkının şirket sırları korunduğu müddetçe kullanılabilirliği hüküm altına alınmıştır.

¹¹¹ **KAYA**, Özel Denetim, s. 65.

¹¹² **TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU**, N. 1014; **TEKİNALP**, N. 14-80; **KAYA**, Bilgi Alma, s. 263; **KARASU**, s. 88; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, s. 506; **ÇELEBİ**, s. 542; **ATALAY**, s. 61.

¹¹³ İfade şu şekildedir: *“Şirket sırlarının ve korunması gereken şirket menfaatlerinin bilgi vermenin sınırını oluşturduğu üçüncü fıkra da açıkça belirtilmiştir. Bu sınır hem bilgi almayı hem de inceleme hakkını kapsar.”* (**KAYA**, TK, s. 517).

Bu bağlamda, inceleme hakkının nesnel sınırlarını şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramları tahtında tespit etmek gerekmektedir. Hemen belirtelim Kanun'da şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatleri kavramları tanımlanmamıştır¹¹⁴. Sır kavramı öğretide, herkes tarafından bilinmeyen veya erişilebilir olmayan ve açıklanması sırrın sahibi olan kişinin menfaatlerine zarar veren veya verme tehlikesi olan bilgi olarak tanımlanmaktadır¹¹⁵. Sır kavramını şirket kavramı tahtında değerlendirdiğimizde ise, şirketin meşru/haklı menfaatlerinin açıklanmasını gerektirdiği iktisadi hayata ilişkin her türlü bilgi şirket sırrı olarak ifade edilebilir¹¹⁶.

Şirket menfaati ise aslında şirket sırrını da içinde barındıran üst bir kavramdır¹¹⁷. Gerçekten şirket sırrının ifşa edilmesi dışında farklı sebeplerle de şirket menfaati zarara uğrayabilir¹¹⁸. Nitekim TTK 437.3'te geçen "*korunması gereken 'diğer' şirket menfaatleri*" ifadesi de bunu doğrulamaktadır. Bunlarında yanında ifade etmek gerekir ki, inceleme talebinin reddedilmesi için şirket menfaatinin zarara uğraması şart değildir, bu yönde bir tehlikenin mevcudiyeti de yeterlidir¹¹⁹.

Ek olarak, hakların kullanılması açısından temel bir sınırlama öngören hakkın kötüye kullanılması yasağı da inceleme talebi açısından uygulama alanı bulacaktır ve giderek inceleme talebi hakkın kötüye kullanılması olarak mütalaa edildiği takdirde reddedilebilecektir¹²⁰. Ayrıca

¹¹⁴ Gerekeçde bunun altında yatan sebep şöyle izah edilmiştir: "*Bunun sebebi, dar veya geniş bir tanımla uygulamayı dondurmamak veya genişletmemek özenidir.*" (KAYA, TK, s. 517).

¹¹⁵ KAYA, Bilgi Alma, s. 263. Ayrıca etraflıca bilgi için bkz. SULU, Muhammed, Ticari Sırların Korunması, 3. Bası, İstanbul 2020, s. 10 vd.; genel bir tanım için s. 12.

¹¹⁶ ÖZTEK, s. 320. Bu minvalde, dağıtım ve pazarlama ağı, müşteri adresleri, kullanılan krediler, müşteri tercihleri ilgili bilgiler şirket sırrı olarak zikredilebilir (TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1014a).

¹¹⁷ KARASU, s. 91. SULU, Muhammed, Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, İstanbul 2019, s. 34. Şirket menfaati kavramı hakkında bilgi için ayrıca bkz. HELVACI, Mehmet/CANKAT, Cankat: "Karşılaştırmalı Hukukta Şirket Menfaati Kavramı", Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, 2019, s. 521 vd.; HELVACI, Mehmet/ÇAMURCU, Emin/TÜRKYILMAZ, İsmail: "Özellikle Anonim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı", Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan, 2017, s. 309 vd. Bkz. TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1014b.

¹¹⁸ KAYA, Bilgi Alma, s. 239; KARASU, s. 91.

¹²⁰ KAYA, Bilgi Alma, s. 255; ÇELEBİ, s. 544. Bu bağlamda somut ifadelerle etraflıca bir değerlendirme için bkz. TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1012a-1012b. Bu yönde bir İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. TF, 20.04.2010, 4A_36/2010. Kararın ilgili kısmının Fransızca metni şu şekildedir: "*Le droit à l'information institué à*

belirtmek gerekir ki, kanun koyucu inceleme hakkının bir diğer sınırını, inceleme konusu belgelerin soruya ilişkin olanları ile çizmiştir. Bu hususa yukarıda değindiğimiz için burada ayrıca temas etmeyeceğiz.

V. İNCELEME HAKKININ DAVA SURETİYLE KULLANILMASI

ETTK döneminde pay sahibinin inceleme talebinin karşılanmaması durumunda, mahkeme aracılığıyla bilgilenmesine hizmet eden bir dava imkanı mevcut değildi¹²¹. Nitekim öğretilerde bu husus eleştiri konusu yapılmakta idi¹²².

TTK'de ise, düzenlenmesine esas teşkil eden kamuyu aydınlatma, hesap verebilirlik ve azınlığın korunması prensipleri çerçevesinde, inceleme hakkının kağıt üstünde kalmasını önlemek ve pay sahiplerinin gerekli bilgilere ulaşmasını temin etmek amacıyla bir dava imkanı getirilmiştir (TTK 437.5)¹²³. Buna göre inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bilgi alamayan pay sahibi¹²⁴, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin

---

l'art. 697 CO comprend un droit aux renseignements et un droit de consultation. A l'instar de n'importe quel autre droit, son exercice est soumis à la réserve de l'abus de droit. Il est ainsi abusif de la part d'un actionnaire de faire valoir son droit à l'information en poursuivant des buts étrangers à ceux visés par la norme, par exemple en agissant de manière chicanière ou égoïste, contrairement à l'intérêt général de la société, en cherchant à satisfaire les intérêts de la concurrence ou à causer intentionnellement un dommage à la société..." (Swisslex, Erişim Tarihi: 25.12.2022).

¹²¹ İnceleme talebinin genel kurul tarafından reddi hâlinde, bu ret kararına iptal davası açılabileceği haklı olarak dile getirilmektedir (**KAYA**, Bilgi Alma, s. 285). Pay sahibinin iptal davası açmakta nasıl bir hukuki yararı bulunduğunun açık olmadığı yönünde bkz. **AKBAY**, s. 337.

¹²² **KAYA**, Bilgi Alma, s. 313 vd.; **OCAK**, s. 739 vd.

¹²³ Ayrıntılı bir inceleme için ayrıca bkz. **ALIŞKAN**, s. 6 vd.

Pay sahibine bahşedilen bilgi alma (ve inceleme) hakkından gerçek manada istifade edilebilmesi için, hâkimin bilgi alma (ve inceleme) sürecine nezaret etmesi gerektiğini ifade eden bir çalışma için bkz. **ÖZCANLI**, Fatma Beril: "Bilgi Alma Davasında Hâkimin Rolü", **BÜHFD**, C. 16, S. 197-198, 2021, s. 205-224. Ayrıca inc. **CEYLAN**, Çiğdem: "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Davası (TTK m. 437/5)", Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan, C. II, Ankara 2022, s. 1885-1910; **DURSUN**, s. 185-188.

¹²⁴ İnceleme isteminde bulunan pay sahibi dışındaki pay sahiplerinin dava açıp açamayacağı hususunda bkz. **ALIŞKAN**, s. 11-12.

merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir¹²⁵. Görüldüğü üzere, pay sahiplerini -bilhassa azınlık pay sahipleri- çoğunluğun tahakkümünden kurtaracak ve inceleme hakkının varlık gayesini güçlendirecek bir yol benimsenmiştir¹²⁶.

Dava ile pay sahibi, belirli şirket evrakı üzerinde inceleme yapma yetkisinin verilmesini talep edecektir. Bu suretle, şirket tarafından karşılanmayan bir hakkın tesisi amacıyla ikame edilen bu dava, bir eda davası niteliğindedir¹²⁷. Bununla birlikte, şirkete karşı yöneltilen talep ile davada ileri sürülen taleplerin örtüşmesi gerekir¹²⁸.

Düzenlemeye göre, pay sahibinin inceleme davası ikame edebilmesi için inceleme talebinin haksız olarak reddedilmesi, cevapsız bırakılması, ertelenmesi veya TTK 437.4 anlamında gereği gibi karşılanmaması gerekir¹²⁹. Bu bağlamda, genel kurulda yöneltilen sorulara ilişkin genel kurul toplantısı dışında yöneltilen inceleme taleplerinin karşılanmaması durumunda da dava ikame edilmesi mümkündür. Keza inceleme talebi kabul edilmesine rağmen, fiili incelemenin ertelenmesi veyahut

¹²⁵ TK 437.5'te geçen "bu fıkra anlamında" ifadesinin "bu madde anlamında" olarak anlaşılması gerektiği yönündeki -bizim de iştirak ettiğimiz- görüş için bkz. DURSUN, s. 113.

¹²⁶ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1007; KAYA, Özel Denetim, s. 63; KARASU, s. 97.

Hemen ifade edelim, öğretide haklı olarak intifa hakkı sahiplerinin de ilgili davayı açabileceği ifade edilmektedir (ALIŞKAN, s. 13; CENGİZ, Dilek: Türk Ticaret Hukukunda Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı'nın Mahkeme Aracılığıyla Kullanılmasında Mahkemenin Kararının Kesinliği Sorunu, İstanbul 2022, s. 112-116). Haliyle inceleme hakkını kullanma salahiyetini haiz pay sahibi dışındaki diğer kişilerin de ilgili davayı açabileceği kanaatindeyiz.

¹²⁷ TEKİNALP, N. 14-83; ATALAY, s. 65; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 508; DURGUT/KAPLAN, s. 144.

¹²⁸ ALIŞKAN, s. 14.

¹²⁹ Bu minvalde bir ilk derece mahkemesi kararı şu şekildedir: "Mahkemece iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre; davacının ... 614. maddesi uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmek için öncelikle davalı şirket ortaklar kuruluna başvurulması gerektiği, davacı tarafından bu amaçla davalı şirket ortaklar kuruluna başvurulmadığı, davalı şirket tarafından bilgi alma ve inceleme hakkının engellendiğine ilişkin herhangi bir delil sunulmadığı gerekçesiyle davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir." Karar için bkz. Y. 11. HD, 14.03.2018, E. 2016/8554, K. 2018/1956 (Kazancı, Erişim Tarihi: 25.12.2022). Bu yönde ifadelerin yer aldığı bir diğer karar ise şu şekildedir: "... dosya kapsamına göre, inceleme talebinin ertelenmediği, reddedilmediği ve cevapsız bırakılmadığı ... 6102 Sayılı TTK'nun 200 ve 437/5 maddesi koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine kesin olarak karar verilmiş..." Karar için bkz. Y. 11. HD, 14.02.2018, E. 2016/7039, K. 2018/1085 (Kazancı, Erişim Tarihi: 25.12.2022).

incelemeyi anlamsız kılacak bir zamanda yapılmasının kararlaştırılması gibi hâllerde de dava açılması olanak dahilindedir.

Dava açma süresi bakımından, inceleme talebinin karşılanmaması türüne göre ikili bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre inceleme talebinin reddi halinde reddi izleyen on gün içinde, diğer hallerde de makul bir süre sonra¹³⁰ dava ikame edilmesi gerekir¹³¹. Anılan dava açma süresi hak düşürücü niteliktedir¹³². Makul sürenin tespitinde, her somut olay özetinde inceleme konusu evrakın kapsamı ve incelemenin yerine getirilebilmesi için uygun ortamın hazırlanmasına elverişli olacak süre dikkate alınmalıdır¹³³.

Dava, anonim şirket tüzel kişiliğine karşı ikame edilir¹³⁴. Dava süresince ve sonuçlanana kadar pay sahipliği sıfatının muhafazası şarttır. Görevli ve yetkili mahkeme ise şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesidir¹³⁵. Uyuşmazlık basit yargılama usulüne tabi işlerdendir.

Mahkeme, şirketin inceleme talebini reddinin haksız olduğuna ve giderek kanuni sınırları ihlal ettiğine kanaat getirdiği takdirde inceleme

¹³⁰ Öğretide haklı olarak ifade edildiği üzere, davanın makul bir süre “içinde” açılması gerekir (**KENDİGELEN**, TK, s. 290). Hükümde geçen “makul bir süre sonra” ifadesinin belirsizlik yarattığı, bu sebeple sürenin açıkça belirlenmesinin yerinde olacağı yönünde bkz. **KAYA/YALÇIN**, s. 22-23. Fakat yazarların getirdikleri öneri de esasen bünyesinde yine belirsizlik barındırmaktadır. Zira öneri şu şekildedir: “Bilgi alma istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında doğru ve yeterli bilgi alamayan pay sahibi ret tarihinden veya şirket tarafından istemin cevaplanabileceği sürenin sona ermesinden itibaren on gün içerisinde...”. Görüleceği üzere “şirket tarafından istemin cevaplanabileceği sürenin sona ermesinden itibaren” denilerek on günlük sürenin başlangıcı muğlak bırakılmaktadır.

¹³¹ Öğretide on günlük süreden başka makul bir süre sonra dava açılabilirliğinin öngörülmesinin çelişki olduğu, ayrıca makul süre ifadesinin muğlak olduğu ve giderek on günlük sürenin diğer haller açısından da geçerli olması gerektiği ifade edilmiştir (bkz. **KENDİGELEN**, TK, s. 290). Dava açma sürelerinin, bilgilendirme amacına daha çabuk ulaşılmasını temin için kısa tutulmasının yerinde olduğu yönünde bkz. **KARASU**, s. 97.

¹³² TK 437.5’te yer alan “makul bir süre sonra” şeklindeki ifadenin yaratacağı belirsizlik sebebiyle hak düşürücü süre olarak nitelemeyeceği yönünde kabulü zor görüş için bkz. **CEYLAN**, s. 1900.

¹³³ **ATALAY**, s. 67. Sürenin başlangıcının talebin reddedildiği yahut yeterince karşılanmadığı gün olduğu yönünde bkz. **ATAKAN**, s. 81; **ATALAY**, s. 67.

¹³⁴ **ATALAY**, s. 66; **DURGUT/KAPLAN**, s. 144.

¹³⁵ TK 437.5 hükmünün lafzında “şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine” ifadesi mevcuttur. Öğretide haklı olarak asliye ticaret mahkemesi ibaresinden önce “yerdeki” ibaresinin gelmesi gerektiği ifade edilmektedir (**KAYA**, TK, s. 517).

davasını kabul eder. Bu bağlamda, mahkeme inceleme hakkının hangi belgeler üzerinde, nasıl, nerede ve ne şekilde kullanılacağına hükmeder¹³⁶. Giderek, mahkeme, kararında şirket defterlerinin, bilgi alınmak istenen konuya ilişkin yazışmaların ve ilgili diğer belgelerin şirket nezdinde incelenmesine izin verilmesi; incelemenin, davacı tarafından belirlenecek uzmanlarca yapılması; uzmanlara, şirket merkezinde çalışma yeri tahsis edilmesi vd. hususlar ile davacı ya da uzmanların incelemelerini hangi süre içinde yapabilecekleri hususlarına yer vermelidir¹³⁷.

---

¹³⁶ Davanın kabulüne rağmen, kararın şirket tarafından yerine getirilmemesi durumunda İİK 30 uyarınca bir işin yapılmasına ilişkin ilamların icrası işler kılınabilir (İİK 343/345). Bu hususa ilişkin bkz. **ATALAY**, s. 76 vd. Öte yandan öğretide, inceleme hakkında şirketin asli edim yükümlülüğünün şirket evrakının pay sahibine ibrazı olduğu, bu sebeple taşınır teslimine ilişkin ilamların icrasına dair hükümlerin uygulanması gerektiği de savlanmaktadır. Bu yönde bkz. **ERİŞİR**, Evrim: “Sermaye Şirketlerinde Pay Sahibine Bilgi Verilmesine ve Onun İnceleme Hakkının Kullandırılmasına İlişkin İlâmın (TTK m. 437/5; 614/3) İcrası”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197-198, s. 107.

¹³⁷ **ATALAY**, s. 74.

Mahkeme kararı kesindir¹³⁸. Nitekim Yargıtay da istikrarlı bir şekilde bu yönde kararlarını vermektedir¹³⁹. Buna karşın öğretide, davanın kabulüne ilişkin mahkeme kararının kesin olduğu ve fakat davanın reddine ilişkin karara karşı kanun yoluna başvurulabileceği

¹³⁸ **HELVACI**, Mehmet: “Yargıtay Kararları Işığında Sermaye Şirketlerinde Usul Hukuku Sorunları”, Yürürlüğünün 6. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Tebliğler ve Tartışmalar) 12 Ekim 2018, İstanbul 2018, s. 274 vd.; **KARASU**, s. 97; **PULAŞLI**, s. 2308; **ŞENER**, s. 524; **ÖZCANLI**, s. 218. Ayrıca inc. **KAYA/YALÇIN**, s. 23 vd.

Öte yandan gerekçede yer verilen “...beşinci fıkra mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümleri de içermektedir.” ifadesi hatalıdır. Zira hükümde, temyize ilişkin yegane düzenleme, mahkemece verilen karara karşı kanun yoluna başvurulamayacağını ifade eden son cümledir. Bunun ötesinde temyize ilişkin bir ifade mevcut değildir. Nitekim bu hususun, ön tasarıda yer verilen temyize ilişkin hükümlere dair olduğu, son tahlilde temyize ilişkin hükümlerin çıkarıldığı fakat gerekçede ilgili ifadelerin kaldığı ifade edilmektedir (**KENDİGELEN**, TK, s. 339). **ATALAY** da aynı kanaatte olmakla birlikte, “...madde metninde, mahkemenin davayı kabul kararından söz edildiği ve bu kararın içeriğinin ne olabileceğine ilişkin cümleden sonra, kararın kesin olduğu yönünde bir hüküm sevk edilmek suretiyle talebin kabulüne ilişkin mahkeme kararının kesin olduğu; yoksa talebin reddine ilişkin mahkeme kararının kesin kabul edilmesi yönünde bir iradenin bulunmadığı da düşünülebilir.” şeklinde görüş beyan etmektedir (**ATALAY**, s. 75). Gerekçede geçen temyiz ifadesinin, mahkemenin ret kararına karşı kanun yoluna başvurulmasının mümkün olduğuna işaret ettiği yönünde bkz. **CAN**, Ozan: “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Talebinin Reddine İlişkin Yerel Mahkemece Verilen Kararın Kesin Olduğu Yönündeki Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Kararlarına Yönelik Eleştiriler”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 2021, s. 111; **CENGİZ**, s. 150. Yine gerekçedeki ifadelerden hareketle kanun koyucunun amacının; temyiz yolunun kapatılması olmadığı, yalnızca mahkeme sürecinin uzatılması amacına matuf temyiz taleplerinin engellenmesi olduğu yönünde bkz. **CENGİZ**, s. 147. Hemen ifade edelim, gerekçe ile madde lafzı arasındaki açık muaraza ve esasen bu durumun hükümde yasalaşmadan önce yapılan değişiklikten kaynaklandığı gerçekleri karşısında, gerekçedeki ifadeye *de lege lata* herhangi bir sonuç bağlanmasının mümkün olmadığı aşikardır.

¹³⁹ Bkz. Y. 11. HD, 22.10.2020, E. 2019/471, K. 2020/4348 (Kazancı, Erişim Tarihi: 15.12.2022).

savlanmaktadır^{140, 141}. Kanaatimizce, kararın yönüne göre kanun yoluna başvurma imkanının değişiklik göstereceği kabulü yerinde değildir. Bir kere, temel usul hukuku prensiplerine (silahların eşitliği prensibi, adil yargılanma hakkı gibi) aykırı olan bir husus yorum yoluyla kabul edilmemelidir. Tereddüt olan yerde, temel prensipler lehine olan yol tercih edilir. Hüküm, bittabi menfaatler dengesini tatmin etmeyebilir¹⁴², fakat bunun telifi yorum yoluyla temel prensiplere istisna getirmek olmamalıdır¹⁴³. Öte yandan, hükmün lafzı da son derece açıktır. İlgili fıkra “bir

¹⁴⁰ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, N. 1015ç; ALIŞKAN, s. 29; CAN, Eleştiri, s. 109 vd.; CENGİZ, s. 144 vd.; DURGUT/KAPLAN, s. 146 vd.

Öte yandan öğretide, örtülü boşluk olduğundan hareketle hükmün doldurulması gerektiği ve giderek kararın ret yönünde olduğu durumlarda pay sahibinin istinaf yoluna başvurabileceği savlanmaktadır (ÇELEBİ, s. 561). Bu görüşe şu gerekçeyle katılmamaktayız: Örtülü boşluk kanunun sözünün, amacına aykırı olduğu; söze riayet edilerek hareket edilmesinin amacı bertaraf ettiği ve kanunun sistemiyle uyumsuz olduğu durumlarda söz konusudur. Örtülü boşluk olduğunu ileri sürebilmek için kanunun amacının açıkça veya en azından güçlü bir vasıta ile sözün hilafına olduğunu tespit edebilmek icap eder. Bunun ötesine geçmek, yasama erkinin alanına tecavüz teşkil eder ve hukuki güvenliği ortadan kaldırır. Peki, hükmün amacı ile sözünün bu denli zıt olduğunu söylemek mümkün müdür? Bir kere hükmün amacı, gerekçede de vurgulandığı ve giderek gerek sürelerin kısalığı gerek kararın kesin olduğunun ifade edilmesi vesilesiyle madde metnine de yansıdığı üzere, davanın kısa sürede nihayete erdirilmesidir. Aksi durum, bizatihi bilgilenme ihtiyacının doğasına/tabiatına aykırıdır. Ayrıca, kanun koyucunun bundan öteye geçecek şekilde başka bir amaç murat ettiğini gösterir bir ifade açıkça mevcut değildir. Sonuç olarak, açıkça kanun koyucunun amacının aksi yönde olduğu ortaya konulmadan örtülü boşluğun var olduğunu savlamak yerinde değildir.

¹⁴¹ TK 437.5 düzenlemesine “mahkemenin kararının sırf muhakemeyi uzatmak amacıyla temiz edilemeyeceğine” dair ekleme yapılması gerektiği yönündeki görüş için bkz. CENGİZ, s. 156.

¹⁴² Hükmün şirketin menfaati açısından da değerlendirilmesi gerektiği, salt pay sahiplerinin bilgilenmedeki menfaatinin gözetilmesinin yerinde olmayacağını belirten haklı görüş için bkz. HELVACI, s. 274.

¹⁴³ Bilgi alma talebinin reddine yönelik mahkeme kararının kesin olduğuna ilişkin yorumun anayasaya uygun yorum ilkesine, adil yargılanma hakkına ve hak arama özgürlüğüne aykırı olduğu yönündeki görüş için bkz. CAN, Eleştiri, s. 111-113. Yine hak arama özgürlüğü ilkesine aykırılık teşkil ettiği yönünde bkz. CENGİZ, s. 150. Hemen ifade edelim, mahkeme kararlarının denetime kapalı olması -ilk bakışta- hak arama özgürlüğünü ihlal edecek mahiyettedir. Fakat hiç şüphesiz birtakım mülhazalarla mahkeme kararlarının denetim dışı bırakılması mümkündür. Dolayısıyla, kanunun kararın kesin olduğuna ilişkin lafzının hak arama özgürlüğü vd. prensipler ileri sürülerek esnetilmesi imkan dahilinde değildir. Aksinin kabulü, mahkeme kararının kesin olduğunu ifade eden onlarca hükmün tek celsede dayanaksız kalması manasına gelir ki, izahı mümkün değildir. Kaldı ki, mahkeme kararının yönüne göre

bütün halinde” inceleme (ve bilgi alma) davasını düzenlemektedir, değerlendirmelerin salt son iki cümleye hasredilmesi yerinde değildir. Bir kere, “*mahkeme kararı kesindir*” ifadesinden önceki cümlelerin mahkemenin kabul kararı verdiği varsayımından hareketle kaleme alınmış olması, mezkur ifadedeki “*mahkeme kararı*” ibaresinin “*davanın kabulü yönündeki karara*” ilişkin olduğuna işaret etmemektedir¹⁴⁴. Zira, mahkemenin kabul kararı verdiği varsayımından hareketle kaleme alınan cümle, pay sahipliği haklarının genel kurulda kullanılmasına “*istisna getirme amacını*” taşıyan

kararın kesin olup olmadığına hükmedilmesi, bizatihi temel prensipleri (hak arama özgürlüğü gibi) ihlal edecek mahiyettir.

Yine mahkemelerin üç dereceli hâle getirilmesi karşısında ilk derece mahkemesi kararlarının kesin kılınmasının hak arama özgürlüğünü zedeleyeceği, istinaf yolu ile yargı birliğinin temini açısından fayda sağlanacağı, keza içtihat eksikliğinin de hak arama özgürlüğünü sekteye uğrattığı, bir davada aleyhine kararlar muhatap olan kişinin yargı yoluna başvurulmasında hukuki yarar bulunduğu gerekçeleri ile bilgi alma talebinin reddine yönelik mahkeme kararının kesin olduğuna ilişkin yorumun yerinde olmadığı yönünde bkz. CAN, Eleştiri, s. 113-116. Belirtmek gerekir ki, ifade edilen bu hususlar *de lege ferenda* değerlendirmeler açısından bir anlam ifade edebilecek mahiyette görülmelidir. Şüphesiz mahkeme kararlarının bir kez daha denetime tabi tutulması son derece elzemdir; fakat bu, söz konusu denetim faaliyeti mutlak faydalıdır ve her halükarda kendisinden beklenen rolü yerine getirmeye muktedir demek değildir. Esasen, birçok hâlde bu kabullerin temenniden öteye geçmediği de pekala savlanabilir. Dolayısıyla ilk derece mahkemesi kararına karşı temyiz yolunun kapalı olmasının pay sahibine sağlanan mahkemeye başvuru imkânını “*kağıt üzerinde işlevsiz bırakacağı*” ileri sürerek, -tabir caiz ise- felaket senaryosu çizmenin herhangi bir anlamı yoktur (bkz. CENGİZ, s. 150). Pay sahibine yalnızca ilk derece mahkemesine başvuru imkânı verilmek suretiyle de yeterli korumanın sağlandığı rahatlıkla müdafaa edilebilir.

¹⁴⁴ Buna karşın Yargıtay 11. HD’nin bir kararında yer verilen karşı oy yazısı aksi yönde görüş içermektedir. Buna göre “*TTK 437/5 maddesinin lafzı, sadece kabul kararının kesin olduğuna işaret etmektedir. Eğer hükümdeki mahkeme kararı ile kabul veya red yönündeki her türlü karar kastedilseydi, mahkeme kararının kesin olduğuna yönelik ifade, kabul halinde içerik ve şekilden bahseden ibarenin hemen ardından gelmezdi. Başka bir deyişle, kararın kesin olduğuna ilişkin ibare ya ayrı bir fıkra olarak düzenlenir veya açıkça red veya kabul kararı kesindir şeklinde ifade edilirdi.*”

Kanaatimizce bu yorum şu sebeple baştan hatalıdır: Kanun koyucunun hiç başvurmadığı bir uygulamadan hareketle, bunun aksinin yapılmış olmasına dayanmak mümkün değildir. Zira, TK metninde tespit edebildiğimiz kadarıyla on beş farklı yerde mahkeme kararının kesin olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu kullanımların hepsinde, ifade ilgili fıkranın sonunda ve benzer şekillerde kullanılmaktadır. Haliyle, kanun koyucunun TK nezdinde hiç başvurmadığı bir usulden hareketle yorum yapılması yerinde olmamıştır. Karar için bkz. Y. 11. HD, 06.02.2020, E. 2018/4169, K. 2020/1050 (Kazancı, Erişim Tarihi: 15.12.2022).

Keza yine aksi yönde bkz. CAN, Eleştiri, s. 110.

“zaruri” bir düzenlemedir. Kanun koyucu, mahkemenin vereceği hükmle TTK 407.1 ve 437.2 hükümlerini aşabileceğini işaret etmektedir. Aksi halde, TTK 340 şemsiyesinde TTK 437.2 hükmü uyarınca “mahkemenin bilginin genel kurul dışında verilmesine hükmetmesi mümkün değildir”; zira mahkeme de hüküm verirken kanunların emredici hükümleriyle bağlıdır ve bunun ötesine geçemez. Bu sebeple, “mahkeme kararı kesindir” cümlesinden önceki cümle alelade bir cümle olmayıp, kabul kararı verilmesi halinde pay sahiplerinin haklarının korunmasını teyide odaklı mecburi bir düzenlemedir; ret kararı verilmesi halinde ise zaten böyle bir düzenlemeye ihtiyaç yoktur. Kanun koyucunun zaruri bir düzenlemeyi hükme derç etmiş olması, diğer ihtimalleri dışladığı manasına gelmeyeceği gibi diğer ifadelerin yorumlanmasında da zaruri düzenlemenin tek başına esas alınması yerinde değildir. Sonuç olarak, TTK 437.5 hükmünün son iki cümlesi arasında bağlantı kurulmasının mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalar çerçevesinde, inceleme hakkı, belirli şirket evrakı üzerinde inceleme/araştırma yapmak suretiyle bilgi edinme/aydınlanma hakkı olarak tanımlanabilir. İnceleme hakkı bireysel, aktif bilgi alma hakkına bağımlı ve fakat diğer pay sahipliği haklarından bağımsız, müktesep ve vazgeçilmez bir pay sahipliği hakkıdır.

Hakkın ilk/görünürdeki gayesi pay sahibinin kararlarını (gerek şirket içi gerek şirket dışı) sağlıklı bir şekilde alabilmesini ve tatbik edebilmesini sağlamak amacıyla bilgilenmesini/aydınlanmasını temindir. Hakkın ikincil amacı ise yönetim erkini ve giderek çoğunluğu denetleme işlevi görmektir.

İnceleme hakkı bir pay sahipliği hakkıdır. Pay sahipliği sıfatı sona erene kadar kullanılabilir. İnceleme talebi mutlaka soruyu yöneltten pay sahibi tarafından ileri sürülmek zorunda değildir. Madde metninde bu yönde değişiklik yapılması yerinde olur. Pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş olması hâlinde, oy hakkını haiz olan intifa hakkı sahibi ile pay sahibi inceleme hakkını ayrı ayrı kullanabilirler.

İnceleme hakkı, genel kurul toplantısında genel kurulun izniyle veya genel kuruldan sonra fakat kurulda iletilen bir soruya ilişkin olarak yönetim kurulunun izniyle kullanılabilir. De lege ferenda bir dilek olarak, inceleme hakkının genel kurul dışında kullanıldığı durumlarda, pay

sahipleri arasındaki eşitsizliği izale etmek sadedinde bir değişiklik yerinde olabileceği gibi inceleme hakkının genel kurulda yöneltilen sorulara ilişkin olarak kullanılabileceği hükme derç edilebilir. Yine, genel kurulun izin verme yetkisinin tümünden kaldırılması veyahut genel kurulun karar vermeden önce toplantıda bulunan yönetim kurulu üyelerinden bilgi alması gerektiği yönünde bir düzenleme yerinde olacaktır.

İnceleme hakkının konusu şirketin ticari defterleri ve yazışmalarıdır. Fakat bu ifadelerin geniş anlaşılması icap eder. İncelemenin kapsamı ise yöneltilen soru dahilinde belirlenecektir. Bu sebeple, genel/soyut talepler yerinde değildir. İnceleme uzman aracılığıyla da yapılabilir. Uzmanın kişiliğinden kaynaklanan problemleri önlemek amacıyla, uzmanın birliklilik siciline kayıtlı kişilerden olması gerektiği yönünde bir düzenleme öngörülebilir.

Bağlı şirketlere ilişkin ticari defter ve kayıtların incelenmesi mümkün değildir. De lege ferenda olarak, TTK 437 hükmüne aksi yönde bir düzenleme getirmenin yerinde olmayacağı, bunun yapılacağı yegane yerin şirketler topluluğuna ilişkin hükümler olması gerektiği kanaatindeyiz.

İnceleme hakkının sınırlarına ilişkin TTK 437.4 hükmünde bir düzenleme olmasa dahi, TTK 437.3'te zikredilen şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerine ilişkin sınırlar burada da caridir. Öte yandan, hakkın kötüye kullanılması yasağının bir diğer sınırı çizdiği de izahtan varestedir. ETTK'den ayrılarak, pay sahiplerine sır saklama yükümlülüğü getirilmemesi yerinde bir tercih olmuştur.

İnceleme hakkı reddedilen, ertelenen, cevapsız bırakılan veya ilgili madde bağlamında karşılanmayan pay sahibi, ret halinde 10 gün diğer hallerde ise makul bir süre içinde mahkemeye başvurabilir. Mahkeme, davayı kabul ederse incelemenin icra ediliş usulüne ilişkin gerekli hususları kararında hükme bağlar. Verilen mahkeme kararı, kararın yönüne göre farklılık arz etmeksizin kesindir.

KAYNAKÇA

- AKBAY**, Direnç: Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2017.
- AKDAĞ GÜNEY**, Necla: "Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler", *REGESTA*, C. IV, S. 1, 2019, s. 37-56 ("*Bilgi Alma*").
- AKDAĞ GÜNEY**, Necla: "Anonim Şirketlerde Eşitlik İlkesi", *GÜHFD*, C. XVII, S. 3-4, 2014, s. 115-135.
- ALIŞKAN**, Murat: "Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Çığnenmesine Bağlanan Sonuçları", *İKÜHFD*, C. 22, S. 1, 2023, s. 1-52.
- ALTAY**, Sıtkı Anlam: "Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler", *GSÜHFD*, S. 2, 2013, s. 55-76.
- ATAKAN**, Murat Can: "Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkının İhlalinden Dolayı Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu", *Terazi Hukuk Dergisi*, C. XIV, Özel Sayı, 2019, s. 76-92.
- ATALAY**, Oğuz: "Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması", *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 53-76.
- AYHAN**, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 5. Baskı, Ankara 2023.
- BAHTİYAR**, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, 17. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- BERİSHA**, Elma: "La Diffusion de la Notion d'ayant Droit Économique en Droit Suisse des Sociétés", *Vers le Sommet du Droit*, ed. Rita Trigo Trindade, Rashid Bahar, Giulia Neri-Castracane, Schultless Verlag, Zürich, 2019, s. 121-141.
- BİLGE**, Mehmet Emin: "Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı", *AÜEHFD*, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 429-449.
- BİLGİLİ**, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: Şirketler Hukuku, 9. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2013.
- BİLGİLİ**, Fatih/GÜRBÜZ GÖKBERK, İdil Nur: "Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı", Prof. Dr. Hasan Pulaşlı'ya Armağan, C. I, Ankara 2023, s. 197-219.

- BULUT**, Abdulkadir: Anonim Şirket Elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- CAN**, Ozan: “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Talebinin Reddine İlişkin Yerel Mahkemece Verilen Kararın Kesin Olduğu Yönündeki Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin Kararlarına Yönelik Eleştiriler”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 2021, s. 105-117 (“*Eleştiri*”).
- CAN**, Ozan: Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015 (“*Bilgi Alma*”).
- CENGİZ**, Dilek: Türk Ticaret Hukukunda Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı’nın Mahkeme Aracılığıyla Kullanılmasında Mahkemenin Kararının Kesinliği Sorunu, İstanbul 2022.
- CEYLAN**, Çiğdem: “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Davası (TTK m. 437/5)”, Prof. Dr. Rıza Ayhan’a Armağan, C. II, Ankara 2022, s. 1885-1910.
- ÇAMOĞLU**, Ersin: “Limited Ortağın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması ve Sınırları”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, 143-162.
- ÇAMOĞLU**, Ersin: “Yönetim Kurulu Üyelerinin Genel Kurul Kararlarının İcrasından Doğan Sorumluluğu Konusunda Yeni Gelişmeler”, BATİDER, C. VI, S. 2, 1971, s. 283-296.
- ÇELEBİ**, Ali Ergin: “Şirketler Topluluğunda Hâkim Şirket Pay Sahiplerinin Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma Hakkı”, GSÜHFD, S. 2, 2018, s. 517-582.
- DOLU**, Ali Murat: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- DURAL**, Halil Ali: “Anonim Şirket Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Talep Ettiği Bilginin Genel Kurul Dışında Verilmesinin Sonuçları”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler – Tartışmalar) 19 Haziran 2019, İstanbul 2020, s. 271-285.
- DURGUT**, Ramazan/**KAPLAN**, Ahmet Emre: “Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, BAÜHFD, C. XIII, S. 171-172, 2018, s. 123-153.

- DURSUN**, Damla: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Bilgi Alma Hakkı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023.
- ERDEM**, Ercüment: “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı”, Hukuk Postası, 2015 (“*Bilgi Alma*”).
- ERDEM**, Nuri: “6102 sayılı ‘Yeni’ TTK.’ya göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin ‘Müktesep’ (Kazanılmış) Hakları”, REGESTA, C. II, S. 1, 2012, s. 29-44 (“*Müktesep Hak*”).
- ERİŞİR**, Evrim: “Sermaye Şirketlerinde Pay Sahibine Bilgi Verilmesine ve Onun İnceleme Hakkının Kullanılmasına İlişkin İlâmın (TTK m. 437/5; 614/3) İcrası”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197-198, s. 95-117.
- RUFFIEUX**, Pierre, Le Droit des Actionnaires d’Etre Renseignes sur les Affaires de la Societe Anonyme, Estavayer-le-Lac 1950.
- GABRIELLI**, Fabrizio: Das Verhältnis des Rechts auf Auskunftserteilung zum Recht auf Einleitung einer Sonderprüfung, Zürich 1997.
- HÄNNI**, Lino: La Responsabilité des Administrateurs Hors de la Faillite de la Société Anonyme, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2016.
- HELVACI**, Mehmet: “Yargıtay Kararları Işığında Sermaye Şirketlerinde Usul Hukuku Sorunları”, Yürürlüğünün 6. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Tebliğler ve Tartışmalar) 12 Ekim 2018, İstanbul 2018, s. 251-276.
- HELVACI**, Mehmet/**CANKAT**, Cankat: “Karşılaştırmalı Hukukta Şirket Menfaati Kavramı”, Prof. Dr. Sabih Arkan’a Armağan, 2019, s. 521-552.
- HELVACI**, Mehmet/**ÇAMURCU**, Emin/**TÜRKYILMAZ**, İsmail: “Özellikle Ano-nim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, 2017, s. 309-330.
- HÉRITIER LACHAT**, Anne: “Quelques Procédures Spéciales en Matière de Société Anonyme”, SJ, 2006, s. 3-79.
- HORBER**, Felix: Die Informationsrechte des Aktionärs, Zürich 1995.
- İLBASMIŞ HIZLISOY**, Özlem: “Anonim Şirkette Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile Bu Haklara İlişkin Mahkemeye Başvuru Hakkını İsviçre Borçlar Kanunu Revizyonunun Konuya

İlişkin Getirdiği Yenilikler Çerçevesinde Yeniden Düşünmek", YÜHFD, C. XXI, S. 1, 2024, s. 149-184.

KARAHAN, Sami/**BOZGEYİK**, Hayri: Şirketler Hukuku, ed. Sami Karahan, 2. Baskı, Mimoza Yayıncılık, Konya, 2015.

KARAMETAXAS, Xenia Elisa: L'engagement des Investisseurs Institutionnels: Enjeux et Perspectives de la Prise de Décisions Collectives, Schultless Verlag, Zürich, 2020.

KARASU, Rauf: "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", BATİDER, C. XXIII, S. 2, 2005, 73-114.

KAYA, Arslan: Gerekçeli-Karşılaştırmalı-Notlu Türk Ticaret Kanunu, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021 ("TK").

KAYA, Arslan: "Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi", BATİDER, C. XXXI, S. 1, 2015, s. 61-83 ("Özel Denetim").

KAYA, Arslan: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, BTHAE, Ankara, 2001 ("Bilgi Alma").

KAYA, Arslan: "Müktesep Haklar", 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 147-151 ("Müktesep Hak").

KAYA, Arslan: "Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 155-161.

KAYA, Mustafa İsmail/**YALÇIN**, Cihan: "Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler", BATİDER, C. XXXIX, S. 1, 2023, s. 5-31.

KENDİGELEN, Abuzer: Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016 ("TK").

KENDİGELEN, Abuzer: "Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paya İlişkin Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu", BATİDER, C. XIX, S. 1, s. 105-140.

KENDİGELEN, Abuzer: Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, Beta Yayınları, İstanbul, 1994 ("İntifa Hakkı").

KENDİGELEN, Abuzer/**ZENGİN**, İbrahim Çağrı: "Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Yönetim Kurulu Üyelerinin Mali Haklarına İlişkin Oylamada Üye Pay Sahipleri Oy Hakkından Yoksun

- Mudur?“, Prof. Dr. Rıza Ayhan’a Armağan, C. I, Ankara 2022, s. 379-398.
- KUNZ**, Peter V.: Der Minderheitenschutz im Schweizerischen Aktienrecht, Bern 2001.
- MAROLDA MARTINEZ**, Larissa: Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht, Zürich 2005.
- NOMER ERTAN**, N. Füsün: “Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi“, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul, 1998, s. 469-490.
- OCAK**, Nazmi: “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı“, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2001, C. I, s. 710-743.
- OKUTAN NİLSSON**, Gül: “Türk Şirketler Topluluğu Hukukunun Hedefleri Bakımından İşlevsel Bir İnceleme ve Özellikle Hâkim Şirketin Bilgi Alma Hakkı“, Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Saygı Konferansı, 2018, s. 42-49.
- ÖZCANLI**, Fatma Beril: “Bilgi Alma Davasında Hâkimin Rolü“, BÜHFD, C. 16, S. 197-198, 2021, s. 205-224.
- ÖZER**, Işık: “Katılma İntifa Senedi Sahipleri Özel Kurulu“, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2015, s. 369-399.
- ÖZTEK**, Selçuk: “Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı“, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’in Hatırasına Armağan, BTHAE, Ankara, 1986, s. 293-333.
- PASLI**, Ali: “Yeni Türk Ticaret Kanunu Anonim Ortaklık Hükümlerinin Tanıtılması (I) Genel Hükümler ve Temel İlkeler“, BATİDER, C. XXVII, S. 31, s. 138-167.
- POROY**, Reha/**TEKİNALP**, Ünal/**ÇAMOĞLU**, Ersin: Ortaklıklar Hukuku II, 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.
- PULAŞLI**, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- SULU**, Muhammed: Ticari Sırların Korunması, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- SULU**, Muhammed: Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

- SÜMER**, Burak: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ŞENER**, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- TEKİNALP**, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.
- TEOMAN**, Ömer: “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 365-375 (“İntifa Hakkı”).
- TEOMAN**, Ömer: “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne”, İktisat ve Maliye, C. XIV, S. 1, 1971, s. 20-23.
- TRIGO TRINDADE**, Rita: Commantaire Romand Code des Obligations II, Tercier, Pier/Amstutz, Marc/Trigo Trindade, Rita (Editörler), 2. Baskı, Basel 2017.
- ÜÇİŞİK**, Güzin: “Türk Hukukunda Anonim Ortaklıklarda Kamuyu Aydınlatma İlkesi”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. IX, S. 1, 2009, s. 1-29.
- WEBER**, Rolf H.: Basler Kommentar Obligationenrecht II, Honsell, Heinrich/Vogt, Nedim Peter/Watter, Rolf (Editörler), 5. Baskı, Basel 2016.
- YANLI**, Veliye: “Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Bağlamında Yatırımcı İlişkileri Bölümünün İşlevi”, BAÜHFD, C 16, S. 197-198, 2021, s. 11-27.
- YILDIZ**, Şükrü: Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://swisslex.ch/> (“Swisslex”)

<https://kazanci.com/> (“Kazancı”)